

Bond v. Werkschuwtuig
van 1 Mei 1980
door ??.

BOND

W
e
r
k
s
c
h
u
w

TUIG

diskussie
WERKETIEK

Nederland 1 mei 1980

Er zijn tot op heden in Nederland weinig teksten voorhanden op het gebied van de werketiek.

Daarom vond de Bond Werkschuur Tuis het nodig de artikelenreeks, die reeds is verschenen in De Vrije Socialist, apart te bundelen. Zo wil zij een aanzet geven voor een verdere discussie en verdieping in het onderwerp.

De activiteiten van de Bond beperken zich voorlopig tot het bundelen van artikelen over werketiek.

Heb je ideeën, of heb je geld over:
B.W.T., Postbus 411, Utrecht.

giro: 4015483 tnr. Propagandagroep.
ovm. B.W.T.

ok. Vrij Soc. nr. 69

werklozen of werkmaken

Aldus luidde de vraag, die een schreefwerig affiesje ons één dezer dagen voorlegde. Nog even afgezien van het blote feit, dat het hier om een onwerkelijke tegenstelling gaat, zullen vrije socialistische over het algemeen geneigd zijn voor de eerste mogelijkheid te kiezen. "Recht op werk" ervaren ze veeleer als 'n lullige plicht. Waarom niet ook 'n "recht op luiheid" (P. Lafargue) Libertair ingestelde geesten geloven kennelijk niet zo hard aan de idylle, dat de mens zichzelf vormt en hervindt in het arbeidsproces. Kunnen geestdodende werkomstandigheden, autoritaire arbeidsverhoudingen en de klote produkten, die ze vaak opleveren bevrijdend werken? Vrij word je pas in je vrije tijd, daar kun je nog aan jezelf toekomen en doen waar je persoonlijk zin in hebt. Een oplossing(?): meer werk overbodig maken door inperking van opgefokte behoeften en door automatisering. Maar brengt dit laatste ons niet dichter naar "1984"? Helaas beperkt de discussie over werk zich bijna altijd nog tot formeel geblabla over de hoeveelheid werk (arbeidsplaatsenovereenkomsten) en de hoeveelheid geld (méér poen). Aan de mensen en het werk zelf wordt in de politieke arena compleet voorbijgegaan. Maar aan de basis rommelt 't. Daar ontstaan leef-, woon- en werkgemeenschappen, die leven en werken weer willen integreren en in eigen hand nemen (zelfbeheer).

Daar willen steeds meer mensen zich liever voor 'n poosje aan een uitzuigendburo verkwanse-len dan ergens in chroniese loondienst treden. Terwijl weer anderen er rond vooruit durven komen, dat ze gewoon vierkant tegen werken zijn. In Italië heeft de opstand tegen werk al de vorm van een beweging aangenomen. Een verademing naast die werkgelegenheidskultus van het ogenblik! Werken is kollaboratie vond Provo. "Werken is misdaad" schreef Herman Schuurman ruim een halve eeuw geleden (pag. 15) Trof hij destijds, als activist in de Mokergroep de spijker op de kop of sloeg hij de plank helemaal mis? Een verzoek aan de lezerhierop een antwoord te geven! Maak er werk van, al adelt arbeid allang niet meer....

Fred Gijsberts *

WERKEN IS MISDAAD

DOOR HERMAN J. SCHUURMAN

DE ORKAAN

UTRECHT 1924

WERKEN IS MISDAAD

Er zijn in het spraakgebruik uitdrukkingen en woorden, die we moeten afschaffen, omdat ze de benaming zijn van begrippen, die de noodlottige en verdoemde inhoud vormen van het kapitalistische stelsel.

In de eerste plaats is dat het woord „werken” en alle begrippen die daarmee verband houden — werkman of werker — werktijd — werkloon — werkstaking — werkloze — werkeloze.

Werken is de grootste belediging en vernedering die de mensheid zichzelf heeft aangedaan.

Dit maatschappelijk stelsel, het kapitalisme, is gebaseerd op het werken; het heeft gevormd een klasse mensen, die moeten werken — en een klasse mensen, die niet werken. De werkers zijn gedwongen te werken, anders moeten zij verhongeren. „Want”, leraren de bezitters; „Wie niet werkt, zal niet eten”, en zij beweren dat hun besijferen en opstrijken van de winst óók werken is.

Er zijn werklozen en werkelozen. In Van Dale's zakwoordenboekje vind ik staan, dat „werkeloos” is: „niet werkende”; en „werkloos” is: „zonder werk uitte eigen toedoen”. Werkeloos zijn de uitbuiters, die leven van het werk dat de werkers voor hun oen. Werkloos zijn de werkmensen, die niet mogen

werken, omdat er niet aan verdiend kan worden. De bezitters van het werktuig hebben een tijd vastgesteld, waarin de werkers moeten werken, en ze hebben werkplaatsen ingericht, en ze bevelen wat en hoe de werkers werken moeten. De werkers krijgen zoveel werkloon, dat ze niet dood gaan van de honger, en dat ze ter nauwernood hun kinderen de eerste jaren kunnen onderhouden. Dan hebben die kinderen op school net genoeg geleerd om ook te kunnen werken. De bezitters laten hun kinderen zoveel leren, dat ze ook weten hoe zij de werkers komanderen moeten.

Werken is de groote verdoemenis. Het werken maakt geestloos en zielloos.

Om voor je te laten werken moet je karakterloos zijn, en om te werken moet je óók karakterloos zijn; je moet kruipen en knoeien, verraden, bedriegen en vervalsen.

Voor de rijke werkeloze is het werken (der werkers) het middel om zich een makkelijk leven te bezorgen. Voor de werkers zelf is het een ellendige last, als een noodlot opgelegd bij de geboorte, die de werker verhindert redelijk te leven.

Wanneer wij niet wêr werken, zal het leven pas beginnen.

Werken is levensvijandig. De goeie werker is een

werkdier met werkklaauwen en een stompe levensloze uitdrukking op 't gezicht.

Wanneer de mens lewensbewust wordt, zal hij nooit weer werken.

Ik beweet niet, dat iemand nu maar morgen bij zijn baas moet weglopen en moet zien, dat hij zonder werken aan de kost komt en dan overtuigt kan zijn dat ie aan het leuue toe is. Staat men noodgedwongen op de keien, dan is dit al erg genoeg, het nu niet werken loopt meestal uit op parasiteren op de kameraden, die wel werken. Kan je door — wat de fatsoenlike mensen noemen — roven en stelen aan de kost komen, zonder je door een baas te laten uitbuiten, goed — doet het; maar gelooft dan niet, dat daarmee het grote probleem is opgelost. Het werken is een sociaal kwaad. Deze maatschappij is levensvijandig en alleen door de vernietiging van deze en volgende werkdiergemeenschappen, — d.w.z. door revolutie na revolutie, — zal het werken verdwijnen.

Dan eerst komt het Leven — het volle, rijke leven — dan zal ieder door z'n zuivere lewensdrift tot scheppen gebracht worden. Dan zal ieder mens uit innerlijke aandrang schepper zijn en alleen het schone en het goede, dat is het noodzakelijke, zal hij voortbrengen. Dan zal er geen werk-man of werker meer zijn, dan is ieder mens; en uit menselijke

lebensbehoefte — uit innerlike noodzaak, zal hij onuitputtelik scheppen, dat, wat onder redelijke verhoudingen voldoet aan de levensbehoefte. Dan is er geen werk-tijd en werk-plaats en werkloze en werkeloze. Dan is er slechts Leven — groot zuiver kosmies leven, en de scheppingsdrift is 's mensen grootste lewensvreugde, niet gedwongen en gebonden door honger, loon, tijd en plaats en niet uitgebuit door parasieten. Scheppen is intense lewensvreugd, werken is intens lewensleed.

Onder deze misdadige maatschappelijke verhoudingen is scheppen niet mogelijk.

Alle werk is misdadig.

Het werken is meehelpen aan winst maken en uitbuiten; meehelpen aan vervalsing, bedrog, vergiftiging; meehelpen aan oorlogsvoorbereiding; meehelpen aan de vermoording der gehele mensheid.

Werken is lewensvernietigend.

Wanneer wij dit goed begrepen hebben, zal ons leven een geheel andere betekenis krijgen. Als wij in ons de levende scheppingsdrift aanvoelen, zal dat zich uitte in vernietiging van dit stelsel van misdadigheid en karakterloosheid. En wanneer wij noodgedwongen moeten werken om niet te ver-

honger, dan moeten wij zorgen door dat werken mee te helpen aan de ondergang van het kapitalisme.

Als wij niet werken aan de ondergang van het kapitalisme, dan werken wij aan de ondergang der mensheid!

DAAROM zullen wij BEWUST iedere kapitalistische onderneming saboteren, iedere baas zal een strop aan ons hebben. Waar wij, opstandige jongeren, werken moeten, moeten grondstoffen, masjines en produkten onbruikbaar gemaakt worden. Telkens weer zullen de tanden uit de raderen springen, uit messen en beitels de stukken slaan, het noodigste gereedschap onvindbaar zijn — resepten en middelen zullen wij elkaar zeggen.

Wij willen niet door het kapitalisme ten ondergaan, daarom moet het kapitalisme door ons ten ondergaan.

Wij willen als vrije mensen scheppen, niet als slaven werken; daarom zullen wij het siesteem van de slavernij vernietigen. Het kapitalisme bestaat door het werken der werkers, daarom willen wij geen werkers zijn en zullen wij het werken saboteren.

recht

op

Recht op arbeid. Een kritiek op de linkse werketiek. Sinds een paar maanden wordt door de FNV en een aantal linkse partijen actie gevoerd voor het "recht op arbeid" voor iedereen. Arbeid zou de remedie zijn tegen ieder probleem waarmee werklozen te maken krijgen; achteruitgang van inkomen, vereenzaming, onzelfstandigheid. Zowel aan de redenatie die hierachter zit, als aan de manier waarop de "akties" gevoerd worden heb ik me zitten ergeren. Vandaar dit stukje in het kader van het thema 'werketiek-werkloosheid'. Allereerst de redenatie die achter deze leus en actie zit: volgens mij gaat ze volkomen voorbij aan de machts- en uitbuitingsrelaties die er in Nederland bestaan. (Op zich bekeken is het natuurlijk een idiote situatie, de vakbonden eisen voor iedereen het recht op uitgebuit te worden door een baas, terwijl diezelfde mensen ook een uitkering kunnen krijgen zonder er iets voor te hoeven doen) In plaats van een fundamentele verandering van de maatschappij te eisen, spelen de vakbonden en partijen in op de burgerlijke opvatting, dat een ieder behoort te werken en daarom ook recht heeft op werk om zodoende een fatsoenlijk burger te kunnen zijn. Aan de andere kant worden ook de problemen erkend waar werklozen mee (kunnen) zitten en wordt het

werk dan als oplossing aangeboden om van die problemen af te zijn. Dit is echter een lapmiddel en niet het aanpakken van de oorzaak van de problemen. De oorzaak van de meeste problemen van werklozen is meestal immers afhankelijk van werk (of de baas). Verliezen ze hun werk dan verliezen ze een gedeelte van hun inkomen, contacten met mensen, een 'zinnige' bezigheid, en hun status. Ze

komen in een situatie, waar ze nooit op voorbereid zijn. Ze weten niet hoe ze hun tijd moeten volmaken, hoe ze voor zichzelf zinnig bezig kunnen zijn, zich waar kunnen maken. Hun hele identiteit, naar zichzelf en anderen, is afhankelijk van werk en komt los te staan bij werkloosheid. Het is een flink stuk van je leven dat samenhangt met/afhankelijk is van je werk, en over je werk beslis niet jij maar je baas. Hij heeft de macht om je eruit te gooien. De enige manier om van deze problemen af te komen is dan ook niet iedereen werk te geven, maar te zorgen dat iedereen zelf in handen heeft of hij/zij werkt of niet, dat een ieder

warbeid

zelf uit kan zoeken wat leuk en nuttig werk is, bevrediging kan vinden in werk dat nuttig is leuk is en waar behoefte aan bestaat. Kortom dat ieder een zichzelf waar kan maken, zonder daarvoor afhankelijk te zijn van een stel winstbeluste burgerlijke potentaten. Dit is enkel mogelijk als de macht over het werk komt aan degenen die werken, aan degenen die afhankelijk van loon zijn. Fundamenteel gezien helpt het "scheppen van werk" geen flikker, het is enkel het vooruitschuiven van problemen tot de volgende crisis.

Dezelfde geest van autoriteitsbevestigend denken bij de FNV en de partijen spreekt ook uit de manier waarop zij de actie voeren: voor U, over U en zonder U. Er wordt wat afgeluld over werklozen, terwijl er geen werkloze bij betrokken is. De enige groep die dan nog werklozen 'organiseert' is de Werklozen Belangen Vereniging, een mantelorganisatie van de CPN. Afijn dat zijn de bekende taferelen, de werklozen mogen contributie lopen en krantjes verkopen, de CPN-activisten vormen het bestuur en maken de dienst uit. Democraties, jawel! Ook nu wordt er door hen op geen enkele manier aan gewerkt dat de werklozen zelf een macht kunnen vormen, zelf actie kunnen voeren. De werklozen acties staan enkel ten dienste van de belangen van partijen en bonden. (Denk aan de demonstratie tegen bestek 81 in Den Haag van de Anib, waar Kok zo graag bij was) Als de werklozen over een poos niet talrijk/interressant meer zijn, kunnen ze weer barsten. Net als vroeger *

Sjaak de Kat

W
WW
WWR
WERK
WERKEN
WERKETIEK
WERKETIKETTE
WERKETIKET
VERTIKET

Solliciteer niet naar moeilijkheden!

HOU (BY)STAND!

Gedurende ongeveer een jaar heb ik een uitkering gehad. Ik heb toen gemerkt hoe je buiten de maatschappij geplaatst wordt. Het overkwam me meer dan dat ik ervoor koos, maar uiteindelijk vond ik het wel best - ik dacht, laat de anderen maar werken, voor mij hoeft het niet meer.

Het ging als volgt. Na twee maanden op een kwekerij - leuk, maar lange dagen - knapte ik helemaal af op een baantje via een uitzendburo (ponskaarten sorteren). Ik ging op zoek naar parttime werk. Maar als je als geflipt medisch student bij een uitzendburo binnenstapt voor werk voor halve dagen maar beslist géén medies werk, en niet kunt typen, dan is de reactie wel voorspelbaar - een keurende blik en "we hebben op dit moment niets voor u, juffrouw". Ik vond het toen nog erg, want ik wilde echt werken.

In die periode had ik me ook voor een therapie aangemeld bij het IMP, het uitzendburo voor therapeuten. Het zou minstens een jaar duren voor de financiële vergoeding daarvan geregeld was, als ik ging werken. Als ik niet werkte, veel korter. Dus: "Ga maar naar de bijstand". Ziezo, dacht ik, nu hoor ik het ook eens van een ander.

Toen ik pas een uitkering had, solliciteerde ik nog vol overgave, maar naarmate ik meer negatieve reacties kreeg werd mijn afkeer steeds groter. Hoewel ik jarenlange ervaring had met de rol van outsider, hoefde ik er niet zo nodig in terug. De voordelen waren echter niet te ontkennen.

Geld krijgen zonder dat je er iets voor hoeft te doen was voor mij

een ongekeende ervaring. Na enige maanden begon ik ervan te genieten. Toen ik weer eens solliciteerde en dreigde aangenomen te worden, wist ik gelukkig een negatieve eigenschap naar voren te laten komen waar de ander gevoelig voor was. Het gebeurde me maar één keer, dat ik dit bewust gebruikte.

Het berust op - heel algemeen - gevoelig zijn voor wat er in bepaalde omgevingen niet getolereerd wordt, en dit dan onopvallend laten blijken. Niet openlijk. Dat wordt in dit systeem niet getolereerd.

Martien Vogelesang *

partij tegen

de arbeid

Een "ekonomiese Krisis". en iedereen schreeuwt om werk, want de arbeiders komen op straat te staan. Peter Paul Zahl vat het allemaal makelijk op, misschien wel te gemakkelijk. Nou ja, lees maar.

Sterker dan ooit heeft het Centraal Comité van onze roemruchte partij het gevoel, dat het er maar weinig in geslaagd is zichzelf overbodig te maken. De partij is niet meer wat ze geweest is: de drijvende kracht achter werkweigering, sabotage, boycot en spontane stakingen. Tandeknarsend moeten wij vaststellen, dat de zogeheten "Neue Linke" (1) teruggevallen zijn achter de posities die ze vanaf '66 veroverd hebben.

We hoeven maar willekeurig één van de vele krantjes open te slaan, die zo brutaal zijn zich alternatief, links, en zelfs links-libertair te noemen, en een bijna heilige toorn maakt zich van ons meester: waar je ook om je heen kijkt, of je nu binnen- of buitenland neemt, overal wordt waarlijk koortsachtig geklaagd en geklammerd over werkloosheid (!) en "Berufsverbot". Hebben we ons dan ooit te sappel gemaakt over werk en beroep - in het KAPITALISME? Men durft ons hedonisme (2) te verwijten (maar kun je dat eigenlijk wel teveel hebben?) - en jullie staan te bedelen om een beroep te mogen uitoefenen. Welke beroepen dan wel, mijn beste zusters en broeders, worden er verboden? Waarin de

NOTEN:

1. Hiermee worden de links-radikalen bedoeld, zoals anarchisten, trotskisten, sponti's, maoïsten.
2. Een filosofie die als hoogste doel ziet: zorg dat je zoveel mogelijk lol en genot in je leven hebt. En je verder vooral nergens druk over maken.
3. Gevangenen, waartegen een onderzoek loopt.
4. Revisionisme is een stroming in het socialisme, die het niet op revolutie wilde aansturen, maar op evolutie, d.w.z. hervormingen doorvoeren in de bestaande orde, dit alles i.t.t. Marx.

(Peter-Paul Zahl in: "S'frähe Blatt, Zittig für's andere Zür" no.10, 1977)

klasseloze samenleving behoefte aan zou bestaan? Helemaal mis! Jullie weeklaagt over beroepsverboden voor advocaten, docenten,

leraren, dominees enz. Waar leven jullie eigenlijk? Zijn jullie je gezond verstand, je geweten, je geheugen en heldere kijk kwijt? Zijn ook jullie als kind niet door leraren gekastijd? Hebben jullie het allemaal zo snel verdrongen dat onze in stoffige en vervelende klassen(!) - lokalen doorgebrachte kindjaren en jeugd, moord en doodslag betekende voor initiatief, spontaniteit en speelsheid, voor onze levenslust, kortom voor onze toekomst als MENSEN? Dienen we daarom het beroepsverbod van leraren niet luidkeels te begroeten? Stroomt ook jullie hart niet vol vreugde, als aan die meedogenloze zielen, die er speciaal voor afgericht zijn om onze kinderen ongelukkig te maken, fatsoenlijker werkzaamheden worden geboden? Noem ons maar eens één reden, waarom wij het beroepsverbod niet zouden mogen prijzen? Welnu, zal gewoonlijk jullie antwoord zijn, daar worden immers alleen maar kameraden slachtoffer van. Het enige wat we zouden moeten doen, is ons aan die vernederende anti-demokratische verhoormethodes onttrekken. Dan zou de angst wijken. Dan zou het uit de pas lopen in zijn. Dan zou er een sfeer van gelatenheid worden gekweekt. De lange mars zou eindigen eer die echt begonnen

was, enz. Aan wie ligt het als angst en gelatenheid heersen? Aan ons! En aan wie is het om de positieve kanten aan de beroepsverboden naar voren te halen? Eveneens aan ons. Hebben jullie ooit in alle ernst vrede kunnen vinden met de gedachte je leven te slijten als advocaat, leraar, docent of rechter? De hele rit uitzitten tot je 65ste levensjaar? Loopt jullie niet de koude rillingen over het lijf bij de gedachte alleen al? Zijn werkeloosheid en beroepsverbod niet veel eerder fasen van toekomstige werk- en levenswijzen? Eisten wij niet WERKELOOSHEID VOOR ALLEN?

Biedt dat geen geweldige vooruitzichten: een heel leven niks, maar dan ook helemaal niks te doen voor de afgod "Kapitaalinvestering"? Is het niet zo, dat in de schoot van de maatschappij dit stralende kind van de toekomst opgroeit:

de dansende, zingende en spelende mens, die zijn behoeften heeft en liefheeft? W.W. en Sociale Bijstand zijn te weinig om (van) te leven, te veel om van te sterven toch?

Ga er dan aan staan om deze situatie te veranderen, probeer 't je eigen temaken, eis 't politieke loon. Werktijd - vrije tijd, Cultuur - leven, sexualiteit - arbeid: deze begrippen wijzen op de gespletenheid in ons dagelijks leven. Nu op dit moment, waarop voor velen het wondere tijdperk van niet-werken is aan gebroken, hoewel het kapitaal de macht nog in handen heeft, is het aan ons, de "werklozen" om aan de "slachtoffers" (ha, ha) van de beroepsverboden en aan de anderen de opheffing van die gespletenheid vóór te leven in spel, vreugde en kooperatie. "Dubbele strategie" kan niet inhouden luidkeels werk te eisen - en in werkelijkheid halsreikend uit te zien naar zater-, zon-, en feestdagen alsook vakanties; kan niet inhouden "Weg met het beroepsverbod" schreeuwen - en in het politieke werk te streven naar 'n situatie, die rechters, docenten, staatsrechtgeleerden, leraren en soortgelijke nutteloze beroepen brode loos maken zal? Zijn onze behoeften werkelijk uitgangspunt van onze politiek, zoals Marx en Lafargue vooropstelden? Laten we dan scholingscursussen inrichten voor diegenen, die aan sollicitatie-tests onderworpen worden, om ze te leren zo radikaal en staatsgevaarlijk mogelijk voor de dag te komen, geslepen materialistische antwoorden te geven en de aandacht van de onderzoekers van de grondwetbescherming vooral op die

Iedereen lult over niet werken

Wij verdommen het nu ook !!

punten te richten, die aan de ogen van de sukkels ontsnapt waren; dan worden arbeids- en bijstandsbuurs gezellige ontmoetingsplaatsen, waar van mond tot mond handige truuks worden doorgespeeld, hoe je je met sukses aan de verplichting om werk aan te nemen kunt onttrekken, dan dragen we iedere afgevozen kandidaatleraar op onze schouders uit de duistere kerkers van de burokratie naar buiten. Dan worden we allemaal 'n bron van vermaak in onze eeuwige vakantie-oorden: onze steden. Onze zorg kan niet daaruit bestaan, dat we ons bekommeren om werk of, zelfs uit vrije wil, arbeidsbuurs, vormingskursussen en gemeentehuizen opzoeken. Ze kan beter in die zin worden

Schokkende resultaten FNV-enquete

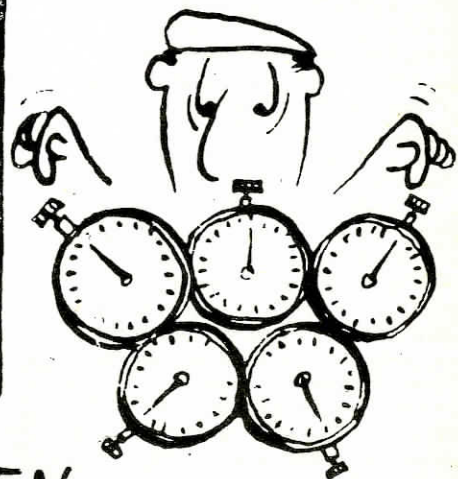
Bouwvakker is 'n ongezond beroep

opgevat, dat men zich van voldoende middelen voorziet voor het permanente feestgedruis van onze werkloosheid. Tegenwoordig bedragen de kosten voor verzorging en onderkomen van "gevangenen in voorlopige hechtenis" (3) al meer dan een lange vakantie met Necker-mann op Mallorca. Waarom dan niet meteen alle figuren, die uit het productieproces gestoten zijn, naar het zonnig zuiden sturen? Laten we niet vergeten, dat ons aantal groot is en alsmaar groter wordt. In de hoogstontwikkelde landen van het kapitalisme zijn momenteel 18 miljoen werklozen. Als eindelijk algemeen bekend is hoe wondermooi lediggang (zalig niets-doen) zijn kan, dan zal onze "bedrijfstak" 'n enorme toeloop krijgen uit landbouw, industrie en dienstensektor.

Ja, de verhouding van werkers tot niet-werkers zal snel omgedraaid zijn. Ons doel moet luiden: Iedereen een "Playboy" resp. "Playgirl" - niet te verwarren met dat speciale slag lieden, dat er tegenwoordig mee aangeduid wordt. De in de hangmat doezelende inlander op het droomeiland, waar Marx al van sprak, is ons voorbeeld. En weldra komt ook de laatste tot het inzicht, dat de krampachtige, zwetende, zenuwlijderige loonafhankelijke, die aan stress, rotzooi, stank, lawaai en beroepskwaal is blootgesteld, een spookbeeld uit een grijs verleden moet zijn. Beroepsverbod voor allemaal, iedereen werkeloos!

Dat moeten onze eisen zijn. Een streep onder de revisionistische (4) verdraaiing van alle waarden! Het weggrottende kapitalistische systeem zelf draagt ons de alternatieven aan: zonder hitte in de zomer, zonder nevel in de herfst, zonder kou in de winter, zonder bronst in de lente. Dit is onze

GASPARAZZO

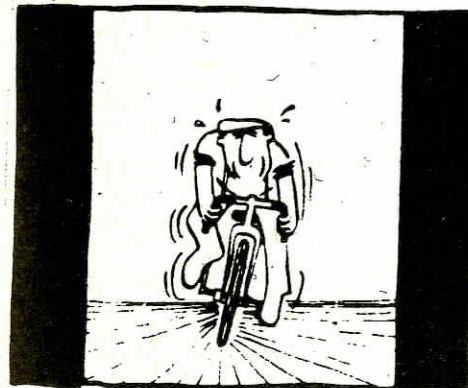
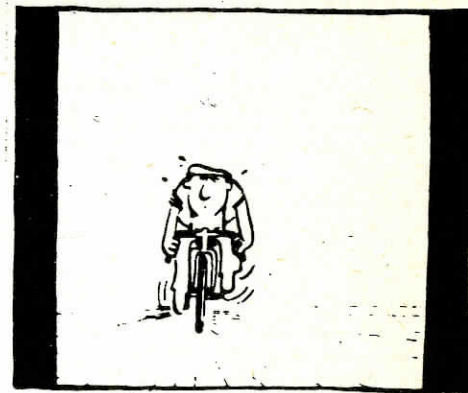

EN
DE "SPORT."

wil en onze wens. En niet anders. DE PARTIJ TEGEN DE ARBEID roept u op weer acht te slaan op oude waarden: opstand, weigering, dans, gezang, spel, lediggang, en roept u op er energiek aan mee te werken dat eindelijk alle beroepen verboden worden, en met deze woorden besluit ze haar oproep, omdat ze te lui is jullie nog langer de oren van het hoofd te praten en tegen de schenen te schoppen. VRIJHEID EN GELUK, hebben we 'ns gezegd. Niet: werk en ongeluk.

Jullie Partijbestuur *

KOM OP GASPARAZZO
LAAT ZIEN WIE
JE BENT!

moeder, waarvoor werken?

Eind 1975 was ik met een alternatieve reisclub in de Algarve in Portugal, waar we voor ons amusement op onszelf aangewezen waren. Ik zocht toen een paar adressen op, die ik van enkele kameraden in Lissabon had gekregen en heb toen daar een avondje oudjaar gevierd en glas wijn gedronken. We hadden het over de verderfelijke rege ring, over de dictatuur van Caetano en over de slechte toekomstverwachtingen onder de centrum-linkse regering van Da Costa Gomez. Vooral de boeren onder de kameraden vonden, dat er veel te weinig werd gewerkt en veel te veel geprofiteerd. "Geen bureaucratie, maar arbeid moet er komen!"

Ik heb mijn kameraden toen uitgelegd, dat er wel degelijk hard werd gewerkt, dat ik wat coöperatieven had gezien, die uit zichzelf zorgden voor de opvoering van de landbouwproductie, maar ...met het doel om apparaten te kopen, die werk zouden besparen. Ik legde ze uit, dat het dagelijkse handwerk, dat ze op het land verrichten, in Nederland (een kapitalistisch land) reeds vervangen was door tractoren en combines, dat het werk van de mensen uiteindelijk moest worden afgeschaft - dat niet het handwerk, maar de geest, de uitvinding, de machine, de arbeid zou doen. Dat het eerste, dat de Spaanse collectiviteiten aanschaften was: tractoren, en dat ze het werk verdeel den.

Op deze manier kunnen anarchisten inderdaad voor de afschaffing van de arbeid propaganderen. Ze kunnen zelfs nog verder gaan.

In 1952 hield de marxistische historicus Jan Romein een lezing in Djakarta, waarin hij de werkmoraal van de westerse samenleving analyseerde. 1) Deze moraal is volgens hem een typische afwijking van wat hij als het algemeen menselijke patroon zag, maar zij had de technische vooruitgang ten gevolge, die in het Westen veel handarbeid overbodig

maakte. Met de bestaande verworvenheden, zo stelde hij toen, was in West-Europa een arbeidsdag van vier uur voldoende. De overige arbeidstijd werd besteed aan overvleugeling van de Derde Wereld en was volledig overbodig. Uitgaande van deze berekening komen we tot een 24-urenweek, want in 1952 bestond nog een zesdaagse werkweek. Maar tegenwoordig moeten we beseffen, dat de computer toen nog in zijn kinderschoenen stond, dat nu de mini-computer allerlei werk gaat vervangen, en dat er toen nog geen discussie was over werktijdverdeling tussen man en vrouw:

1) Jan Romein. het arbeidsbegrip in Oost West. Historische lijnen en patronen, A'dam 1976 pag. 446-473.

Joke Smit zou met haar berekening tot een twee-urige werkdag en een 12-uren week komen! De eisen van de Duitse, Belgische en Nederlandse vakbonden voor een 35-urenweek zijn dus op een belachelijke manier verouderd, vergeleken met de technische mogelijkheden. Reeds in 1931 maakte de anarchistische vakbond NSV (het Nationaal-Syndikalistische Vakverbond) al propaganda voor de zes-urendag. 2) Elke propaganda voor een langere arbeidsduur beschouwde zij als reactionair.

Wij zullen nu de propaganda voor de 36-urendag als reactionair moeten beschouwen. Zij betekent een bevestiging van de bestaande kapitalistische verhoudingen, waarbij naast de eis om meer vrije tijd niet de eis wordt gesteld om zelf te mogen beschikken over het doel van het werk. Want te veel arbeid wordt verspild. Niet het werk zelf is misdadig, maar de verspilling daarvan. Hebben de arbeiders hun werk in eigen hand, dan zullen zij zelf zich de rationalisatie van deze arbeid toeëigenen, een rationalisatie, die ongetwijfeld neer zal komen op vermindering.

Alle overige arbeid zou je kunnen beschouwen als meerwaarde, als tijd die je verkoopt aan bazen, -verkoop moet om je bestaan te bewijzen of om zelfs maar te bestaan. En wat doet de baas met je werk? Waar werk je eigenlijk voor?

Voor de vervaardiging van wapentuig, dat gericht is op het doden van je medemens of zomaar wordt verspild?

Voor de uitbreiding van het gezagsapparaat, dat zich steeds maar wil bewijzen door controle, bureau's, vereiste documenten en eem zich uitbreidende administratie?

Voor de berekening, de opvoering, de verdoezeling of de versjachering van de winsten van je baas?

Of om meer, steeds meer te produceren van onderdelen, waar je geen zicht meer op hebt, maar die steeds moeten worden vervangen - omdat je baas welgerit het perfect onderdeel in te voeren?

Wie zijn handen gebruikt moet ook eens zijn hersens gebruiken. Zijn ogen om te kijken wat hij doet. En wanneer komt hij dante weten, dat zijn handen ook vuisten kunnen worden?

Arbeid maakt vrij! Ja, maar zij schept de vrijheid door vrije tijd te veroveren niet door de discipline van de bestaande verhoudingen te handhaven.

Jan Bervoets *

2) Arthur Lehning. Rationalisme en de 6-urige werkdag. De Arbeid Vrij, A.U.1976 pag. 53-72.

recht op crisis

Recht op luiheid, is de titel van het bekende boek van Paul Lafargue, ook wel spottend de laatste Bakoenist genoemd door Karl Marx. Helaas voor Marx, maar hij had het bij het verkeerde eind. Het anarchisme heeft niet alleen hem zelf maar ook al zijn volgelingen zoals Lenin, Stalin, Mao Tse Toeng, overleefd ondanks allerlei vervolgingen. Nog steeds baseert menig anarchist zich waar het de arbeidsetiek betreft, voor een belangrijk deel op dat boek. Niet geheel ten onrechte zijn vele anarchisten fel van leer getrokken tegen de verneukratieve arbeidsetiek, die leefde, en nog steeds leeft onder grote groepen van de werkende klasse. Gewogen onder het juk van een kapitalistisch economisch stelsel is het beslist geen pretje om een vrij grote tijd, van je leven door te brengen met arbeid.

Nu wordt de westerse wereld al weer sinds een aantal jaren getroffen door een crisis in het economisch bestel wat zijn uitwerking dan ook niet gemist heeft op het leger der werklozen. In deze tijden van economische ontreding roept menigen, met het FNV voorop, dat iedere werker recht moet hebben op arbeid. Knarsetandend kijken we om ons heen als we zien dat het FNV, met natuurlijk de PVDA in hun kielzog, op een gigantiese wijze actie aan het voeren is om toch maar zoveel mogelijk arbeidsplaatsen te scheppen. Vrijwel zonder enige kritiek aanvaarden ze elk plan om enige arbeidsplaatsen te garanderen. Men gaat daarbij zelfs zover dat er volop meegewerkt wordt aan de opbouw van een militair-industrieel kompleks. Orders voor de bouw van onder andere de F-16 en marineschepen Sjah van Iran, worden met veel enthousiasme onthaald. Mocht er sprake zijn van een overschot op de markt, arbeids- als handelsmarkt, dan heeft het leger daarvoor zijn geëigende methoden om daar af te geraken. Het meest gevaarlijke van dit alles is wel, dat in hun blinde streven naar het werk het FNV gevolgd wordt door talrijke arbeiders, alsof ze door de rattevanger van Hamelen gelokt werden. Toch is dit op zich niet zo verwonderlijke zaak. Vrijwel iedereen is inmiddels een 'degeelijke opvoeding' de nodige arbeidsetiek wel bij gebracht. Deze etiek heeft zich bij menigen zo diep geworteld dat het een sociale doodzonde is als je niet werkt voor

je brood.

Nu begint het bolwerk van de arbeidsmoraal wel enige barsten te vertonen. Maar desondanks is voor vele arbeiders het werkloos geraken een ware ramp. Toch al gauw ziet men het inkomen met maar liefst 25% kelderen, wat een hele aderlating is als je een minimurinkomen hebt. Daarnaast voeren vele werkloze arbeiders zich sociaal gezien erg onzeker staan, vooral ook omdat men geen zinnige in houd weet te geven aan de tijd die tot hun beschikking staat.

Zelfs anarchisten kunnen en mogen niet voorbij gaan aan de mentaliteit die leeft onder veel werkers. Het streven en actie voeren voor het recht op luiheid heeft zeker zijn betekenis. Toch moeten we inzien dat voordat men zich zulke gedachten eigenmaakt, men een hoge graad van politiek bewustzijn bereikt moeten hebben. Geplaatst echter tegen een bredere maatschappelijke achtergrond, waarbij we toch ook willen proberen om andere groepen te bereiken dan bijvoorbeeld alleen anarchisten, lijkt het wel noodzakelijk een andere weg te bewandelen.

'Tegemoet' komende aan de arbeidsetiek die leeft onder de arbeidende klasse, zal er dan ook gestreefd dienen te worden naar het recht op arbeid, maar dan wel recht op nuttige arbeid. Achter deze gedachtengang schuilt onder andere het feit dat zelfs in een vrije kommunistische samenleving, of hoe we ons de ideale samenleving ook mogen voorstellen, er gewerkt moet worden. Natuurlijk niet in die mate als nu, maar toch zullen er werkzaamheden verricht moeten worden om de maatschappij draaiend te houden. Bekken vanuit deze optiek kom je automatiseren terecht bij het streven naar nuttige arbeid. Hierachter steekt een sterk anti-kapitalistische strijd want bij het streven naar het verrichten van nuttige arbeid ondermijnt je in elk geval een der belangrijke pijlers waarop het huidige systeem berust, n.l. winst.

duidelijk getoond dat het nauwelijks of niet de moeite loont om binnen deze kaders te strijden voor recht op arbeid. Onderworpen aan de wetten die het winstbejag ons opleggen, sta je nog sneller op straat dan je werk hebt als er weer eens een automatisering wordt doorgevoerd. En meer winst, betekent toch meer werk!!! *

recht op luiheid

Als trouw en naarstig lezer van DVS heb ik mij op de literatuurlijst gestort, die te vinden is aan het slot van het artikel rondom de werketiek. Gelijk maar op de fiets gesprongen, ik had op dat moment toch niets anders te doen, om de duitse en franse uitgave van 'Recht op Luiheid' van Paul Lafargue te halen. Zeer benieuwd als ik was naar de voorwoorden en commentaren, die in deze uitgaven opgedist worden. Bij de duitse uitgave begon het al goed met een aanhef die de meest verstokte revolutionair een natte broek doet bezorgen. Vrij vertaald luidt deze als volgt "Scheep vreugde in de ondergang van het 'avondland'".

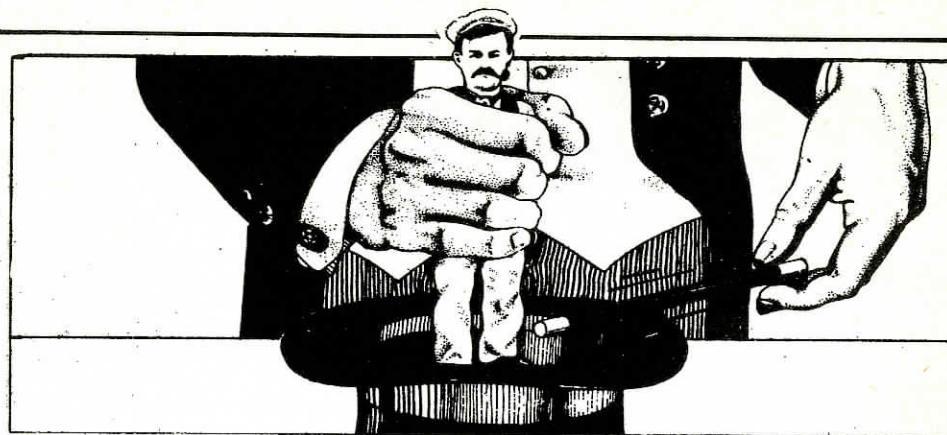
'Het gaat er niet om, zoals met veel voorwoorden het geval is, als een intellectuele patatboer overblijfselen van oude ideeën als patat aan de man te brengen, waaraan men zelf alleen maar een kwakje mayonnaise behoeft toe te voegen'.

Even wat voorbeelden om bovenstaande te verhelderen. Misschien, wat de rebelerende arbeiders in Lordstown, Verenigde Staten, geflikt hebben. Van het hypermoderne kompleks van het Fordkoncern hebben zij gelijk maar een speeltuin gemaakt. Allerlei wedstrijden werden er georganiseerd, zoals wie in de korst mogelijke tijd de meeste machines in elkaar kon slaan. Vlogen in het ene gedeelte van de hal de draaibanken

door de lucht, in het andere gedeelte had men een waterspuitscompetitie op poten gezet. Dat is nog eens vreugde scheppen in het werk! Want tenslotte is iedere arbeid prostitutie, zals de stakende hoeren in Londen al als leuze riepen.

Het arbeidsethos is niet de gematerialiseerde tegenpool van de hegelse leugen van zelfverwerkelijking in zelfvervreemding. Dit kan uitsluitend het privilege van de geknechten zijn.

Voor al na de tweede wereldoorlog heeft de werkmoraal steeds vernieuwende mystifikaties ondergaan. Dat ook de politieke partijen en de vakbonden bijdragen tot mystificering van de arbeid is bekend. Ook zij beperken zich alleen maar tot het stellen van eisen, waarbij de arbeid haar deel van de door haar reproduceerde goederen dient te veroveren. Gevolg is toenemende kollaboratie met de konsumptieorganisaties. De eis voor werk houdt n.l. ook de eis tot verkoop van de in steeds kortere tijd geproduceerde goederen in. Voor de eerste wereldoorlog steunde de geïnstitutionaliseerde arbeidersbeweging al de verovering van nieuwe afzetmarkten. Nu slaagt men erin om de loonarbeid uit te breiden in plaats van de mogelijkheid uit te buiten van een volledig geautomatiseerde produktie. De enige weg naar een komplette crisis wordt afgesloten. Met als resultaat, dat de steeds meer gespecia-

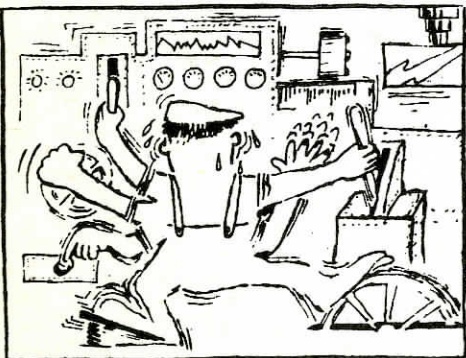

liseerde arbeid de toenemende diversifikatie van de konsumptie doet toenemen. Zelfs de propagandaapparaten ter verbreiding van de konsumptiewaaren: massamedia, reklame, vrije tijdsindustrie, worden tot koopwaar van de propaganda gemaakt. De kolonisatie van ons totale leven is een feit. Ieder alternatief voor arbeid wordt verstikt. Het gaat juist om een bewuste poging te ondernemen om het leven op creatieve wijze in te vullen. Met een desinteresse aan alle surrogaten van de konsumptiedwang. Werken is er nu op gericht om je potentieel leefbare tijd te verkopen. Konsumeren betekent dat 'dingen' je leven gaan vervangen. Op naar een leven zonder het slaafse werk, dat de creativiteit de nek omdraait. Ons handelen moet gericht zijn om de scheiding tussen schepers en genieten op te heffen. Dat betekent dat eenieder, die iets voortbrengt, het meteen moet consumeren, weggeven of verwoesten al naar gelang de behoefte. En dit is een andere behoefte dan die ons door de 'beschaafde maatschappij',

waarin het kapitaal de drijvende motor is, opgelegd wordt. Iedere behoefte, die zich als produktiegoed laat omzetten, iedere reklameaanbieding is weer een dreigement om weer in dwangarbeid te vervallen. Om te beginnen moet iedereen, dat wat hij/zij niet onmiddellijk kan gebruiken op straat gooien. Dan kan diegene, die toevallig langskomt het voor zijn/haar eigen gebruik aanwenden. Optimaal streven naar het totale vrije verbruik is het parool. Alle produktieketenen/processen dienen afgebouwd te worden. Men moet streven naar een volledig geautomatiseerde produktie, die niet geleid wordt door objektieve voorwaarden, maar waar plaats is voor werkelijke subjektieve wensen. Elke falsificering van de werkelijkheid moet verwoest worden. Het programma van de sociale revolutie zijn alle behoeften, wensen, dromen, die zich niet in koopwaar laten omzetten en dat is geen droom van het langzaam wegzakken in de troep, die momenteel geproduceerd wordt.

werklozen

De discussie die in de laatste nummers van de Vrije Socialist op gang is geraakt over werk en werketiek is volgens mij uiterst belangrijk. In kringen van sociaal-democratie en vakbeweging is deze discussie al meer dan een jaar aan de gang. Al te vaak wordt daarbij de nadruk gelegd op het bestrijden van de groeiende arbeidsreserve. Het feit dat het reële aantal werknemers niet meer zo snel stijgt als een aantal jaren geleden heeft zelfs de dubbelzinnige term 'economische crisis' mee gekregen.

Politieke partijen, vakbonden en het VNO hebben het over 'een toelaatbaar aantal werklozen' of het 'terugdringen tot het toelaatbare' van de werkloosheid. De heilige koe van de volledige werkgelegenheid heeft gelukkig al in grote

groepen van de bevolking afgedaan. Velen zullen 'er mee moeten leren leven' dat ze misschien wel het grootste deel van hun leven zonder werk zullen zijn in de toekomst. Desondanks worden de werklozen nog steeds als

paria's en zielepoten beschouwd. In aangrijpende reportages die de diverse aktualiteiten-rubrieken in de komkommer-tijd vanuit in droefheid gehulde woonkamers uitzenden, worden we keer op keer met de neus op het feiten gedrukt: 'het is echt verschrikkelijk om werkloos te zijn, je staat buiten de maatschappij, je voelt je overbodig, de zin van je leven is verdwenen' etc. Kortom een kwart miljoen Nederlanders zijn er verschrikkelijk aan toe omdat ze geen werk hebben! Terwijl de industrie ons milieu verpest, alles wat leeft bedreigt, ons en onze

kinderen aan levensgevaarlijke giften plootstelt om waardeloze troep te kunnen produceren, het werk steeds gespecialiseerder en dommer wordt, maagzweren en bedrijfsongevallen dagelijks hun offers eisen, zijn ook de werklozen er heel slecht aan toe. Wie is er nu eigenlijk nog echt gelukkig? Het lijkt er veel op dat het al of niet hebben van werk niets meer uitmaakt, het is allemaal even rottig.

aller

In het licht van deze trieste gedachtengang was het herdrukken van de brochure 'Werken is misdaad' uit 1924 van Herman Schuurman in de V.S. (nr.10/'78) een verademing. Hij maakt daar terecht het verschil tussen 'werken' en 'scheppen', waarbij het scheppen als een vreugd, een menselijke, positieve drift wordt beschouwd. Het werken ziet hij echter als een kwaad dat vijandig staat tegenover levensvreugde.

Ook het ietswat provocerende stuk van Peter-Paul Zahl in het laatste nummer van de V.S. van het vorig jaar heeft zijn lichtpuntjes voor de zo zwaar getroffen werklozen. Hij vindt dat al dat geklaag over werkloosheid zou moeten veranderen in een jubel, het luizijn zou met alle mogelijke middelen aangemoedigd moeten worden. De werkelijke menselijke behoeftes worden niet door het kapitalistische systeem gedekt, vanuit een afwijzing van dat systeem in de vorm van massale werkloosheid en werkschuulheid zou dan een andere maatschappij-orde kunnen ontstaan.

De invalshoek die Zahl gebruikt d.m.v. de Berufsverbote, kan ik echter niet zo aanmoedigen. De kreet: 'Beroepsverbod voor allen, iedereen werkloos' is niet zo sterk gekozen. Het gaat er bij de bestrijding van

landen

de Berufsverbote in eerste plaats om, om het totalitaire karakter van de staat te laten zien. Het gaat daarbij in eerste instantie niet om arbeidsplaatsen te behouden, maar om de politieke ter-reur aan de kaak te stellen en eventueel op te heffen. Tot slot was er in dat zelfde nummer nog een artikel van Sjaak de Kat te vinden. Helaas gaat hij in dat stuk te oppervlakkig in op een aantal zaken. Hij houdt een tirade tegen de huidige werketiek en ook het karakter van het werk kaart hij aan, maar laat daarbij een belangrijk aspect onberoerd. En daar ligt nu net het meest centrale: hoe maken we werkloosheid en/of werkschuulheid tot politieke items.

Op welke manier binden de werklozen zelf de strijd aan met die moraal die hun uit de maatschappij heeft gestoten en het systeem dat die moraal in het leven heeft geroepen? Logischerwijs zijn deze vragen slechts door werklozen en werkschuul zelf te beantwoorden. ★

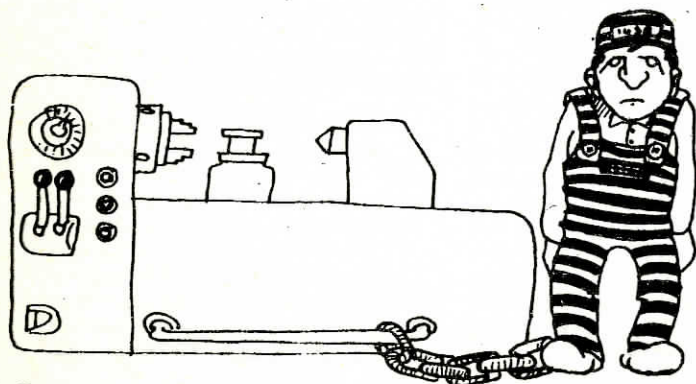
NIET

arbeidstijd verkorting

De opvatting van Marshall Sahlins, verdedigd in zijn boek *Stone Age Economics* dat de zogenaamde primitieve volken helemaal niet, zoals steeds werd verondersteld, in een permanente staat van schaarste leven, is weliswaar nog niet algemeen aanvaard in de kringen van de etnologen, doch wint steeds meer veld. In *Libre* 1978/4 (Payot), stelt Jacques Lizot in een artikel (1) vast dat om zich behoorlijk te voeden, de Yanomami gemiddeld tussen de 1,85 en 3,31 dagen per week (al naar gelang van sekse en seizoenen) moeten werken.

Door Sahlins, aldus Lizot, is er op gewezen "dat op de ladder van de sociale evolutie de hoeveelheid arbeid, die iedereen moet verzetten, stijgt met die evolutie, terwijl tegelijkertijd de beschikbare vrije tijd afneemt". Deze opmerking zou evenzeer toegepast kunnen worden op de produktiviteit, merkt Lizot op.

Je hoeft dus niet zo lang te werken, als je je tevreden stelt met een betrekkelijk eenvoudig bestaan. Als ik Jan Bervoets goed begrepen heb, wil hij echter een korte werkdag en een hoog peil van konsumptie bereiken door een nog verder gaande vermechanisering onzer maatschappij. Nu doet hij voor zijn pleidooi een

maar

Zinvolle arbeid

beroept op een publikatie van Jan Romein van 1952, maar dat lijkt mij niet zo heel erg relevant. Sindsdien is de levensstandaard behoorlijk gestegen en de schaarsteproblemen (dreigende uitputting van de fossiele brandstoffenvoorraad, waarvan ook allerlei produkten, welke hieruit verkregen werden, zoals kunstmest, teer, asfalt, kunststofvezels, acetaat, nylon, polyester, syntetisch rubber, plastics, afhankelijk zijn; groeiend tekort aan hout, tin, kwik, lood, aluminium) zijn toegenomen, evenals die welke samenhangen met lucht- en watervervuiling, grond-erosie en van de afvalverwerking (bovenal van de kerncentrales).

VERKWISTING

Over de verkwisting in onze maatschappij heeft Jan Bervoets al enkele dingen gezegd. In ander opzicht vindt men daarover ook gegevens in *Small* is beautiful, in het Nederlands bekend als *Hout het Klein*, van dr. Schumacher.

de arbeid en produktie van de Yanomami in cijfers:

Drie personen arbeiden voor de voeding van vijf mensen en daar de dagelijkse inbreng aan arbeidskracht 1794 kilocalorieën per persoon is, komt men op $5 \times 1794 \text{ kcal.} = 8970 \text{ kcal.}$ De globale produktiviteit van de arbeid, alle activiteiten door elkaar genomen is 6,49 (produktiviteitsfaktor). Om deze 8970 kcal. te produceren is een inbreng van 1392,50 kcal. nodig:
landbouw: inbreng 349, opbrengst 6918, produktiviteit 19,8;
jacht: inbreng 359, opbrengst 1006, produktiviteit 2,8;
visvangst: inbreng 302, opbrengst 237, produktiviteit 0,8;
inzameling (paddestoelen, insecten, schildpadeieren, honing, e.d.): inbreng 381, opbrengst 809, produktiviteit 2,1.
Inbreng en opbrengst is steeds gegeven in kcal., voor produktiviteit is een faktor (opbrengst/inbreng) berekend.

Felix F. Paturi bespreekt in zijn boek *De plant als bouwmeester* (2) het energieverbruik: Iedere Amerikaan verbruikt gemiddeld per jaar (direkt of indirect) een hoeveelheid energie, overeenkomende met de lichamelijke arbeid van 500 menselijke slaven. Voor de Australiër is dit cijfer 250; voor de Europeaan 200 en voor de Zuid-Afrikaan + 125. Paturi wijst er op dat een enkele landbouwer in de V.S. 40 personen van levensmiddelen en textielvezels kan voorzien, terwijl een Chinese rijstboer, van vroeg tot laat zwoegend, niet meer kan bereiken dan een eigen bestaansminimum. Maar als het om efficiëntie gaat, wint de Chinese boer het.

"Wie de met de geoogste planten gewonnen energie in kilowatt-uren omrekenet en ze met de voor de oogst benodigde energie vergelijkt, schrikt van het resultaat: voor 50 geoogste energie-eenheden investeert de Amerikaanse boer 250 eenheden brandstofenergie; de Chinese boer daarentegen slechts één eenheid. Dat betekent m.a.w. niets anders dan dat de primitieve Oosterling met een rendement van 5000 % werkt, de Amerikaan met zijn moderne technische hulpmiddelen met een rendement van maar 20 %. De Chinees pleegt rooibouw op zichzelf, de Amerikaan op energie."

(Paturi wijst er verder nog op dat men de toeneming van de Amerikaanse bevolking tussen 1970 en 2000 op 30 % schat, maar de toeneming van het energieverbruik op 400-500 %). Dan is er nog de aanslag die

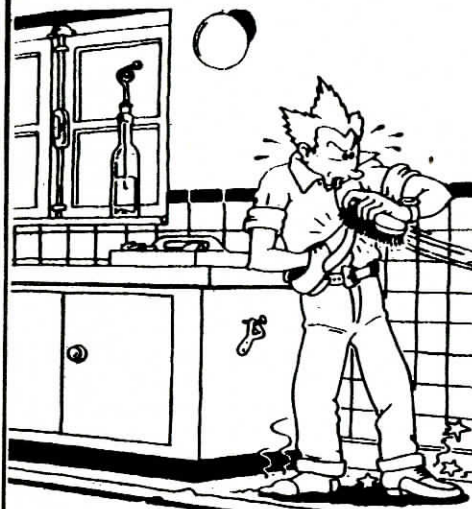
de voortgaande mechanisatie en automatisering op de landen van de Derde Wereld pleegt. Zij hebben slechts een gering aandeel in het energieverbruik; het beroep dat zij doen op andere grondstoffen is al even klein. Daarentegen halen de hooggeïndustrialiseerde landen hun bossen leeg, blijven ze een deel van het landbouwareaal opeisen, proberen zij direkt of indirect hun voorraden aan metalen in handen te krijgen. België en Frankrijk bijvoorbeeld zijn er niet voor niets zo op gebrand 'in gevaar rakende' blanken te redden in Zaïre en daarbij en passant het moordzuchtige en korrupte regiem van Mobotto: het gaat om de mijnen en elk smoesje, hoe doorzichtig ook, is goed. Dit alles kan echter niet blijven duren. En dat betekent dat die hooggeïndustrialiseerde landen vroeger of later hun verbruik terug zullen moeten brengen (3).

Dit is een veel belangrijker zaak dan die van de enkelurige arbeidstijd (4); het lijkt mij daarom veel zinniger dat wij ons gaan bezig houden met ekologische vraagstukken, bij ieder die het aangaat (en wie gaat het niet aan?) begrip te wekken voor de onvermijdelijkheid van een beperking van ons verbruik, en tegelijkertijd te streven naar een verhoging van de kwaliteit van ons bestaan.

We moeten er op uit zijn te voorkomen dat demagogen misbruik maken van de situaties die kunnen ontstaan als min of meer plotseling een katastrofe optreedt. In de decentralisatie-denkbelden van

het anarchisme, in zijn streven naar autonome bedrijven en instellingen, liggen mogelijkheden, op de zich in de -misschien niet zo verre- toekomst voordoende noodsituaties een zinvol antwoord te geven.

Tenslotte: werken moge misdaad zijn en is het soms. Maar is parasiteren dan een weldaad? Overigens, het zou al

een stap in de goede richting zijn als dienst geweigerd werd aan de oorlogsinspanningen. En een nog belangrijker stap zou het zijn als men ertoe zou kunnen komen om de kostprijzen van de produkten progressief te verhogen naarmate de erin verbruikte energie en grondstoffen schaarser zijn.

Tot besluit wil ik het slot citeren van een artikel in *Libre* 78/4, waarin Castoradis een felle aanval heeft gedaan op standpunten en houdingen van Althusser, mede

vanwege de samenhang met hetgeen in het voorafgaande indirect aan de orde kwam en omdat velen onzer toch sterker door het marxisme besmet zijn als we zelf weten.

"Het betreft", aldus C., "om slechts enkele essentiële punten te citeren: de aanbidding van de kapitalistische 'rationaliteit', de techniek en de organisatie; het geloof in de wetten van de geschiedenis, waaruit de 'onvermijdelijkheid' van het socialisme wordt afgeleid; de ondubbelzinnige overeenstemming van de staat der produktiekrachten - klassen - partijen - theorie - leiding; het postulaat inzake de homogeniteit van het 'proletariaat' en de graduele eenvormigheid van de kapitalistische maatschappij; uitschakeling van het authentieke en diepgaande probleem der inrichting van de maatschappij evenals het probleem der gerechtigheid. Dit alles is niet het gevolg van 'hiaten' die opgevuld, van 'tegenstellingen' die opgeheven, noch van grenzen die overschreden zouden kunnen worden of 'besmettingen' die kiemvrij zouden kunnen worden gemaakt. Dit alles is het marxisme -het ware, authentieke, als wetenschappelijk systeem- dat als zodanig het geduchtste obstakel is dat elke poging tot heropbouw van een revolutionaire beweging in de weg staat. En niemand zal zich er over verwonderen, dat Althusser dit marxisme als fetisj-naam wil bewaren, terwijl hij in feite Marx als een gekrepeerde hond behandelt."

Han Kuijsten

Noten

(1) Het artikel is getiteld: Economie primitive et subsistance, Essai sur le travail et l'alimentation chez les Yanomami (Primitieve ekonomie en bestaansmiddelen/Verhandeling over de arbeid en de voeding bij de Yanomami (een aan de Orinoco levende Indianenstam)).

(2) Nederlandse uitgave van Ankh Hermes. De Duitse titel luidt: Geniale Ingenieure der Natur/ Wodurch uns Pflanze technisch überlegen sind (Egon Verlag, Düsseldorf/Wien). De Pelican uitgave heet Nature, Mother of Invention, The Engineering of Plant Life.

(3) Herinner je je de publicaties over de honger in de Sahellanden? Welnu, 36 van de 40 landen die het meest door prijsverhogingen van voedsel en energie werden getroffen voerden in de jaren zeventig voedsel uit naar de Verenigde Staten. In de Sahel stegen in het begin van de-

zelfde decade de voedsleporten op dramatische wijze, ondanks droogte en wijd verspreide honger. In Mali steeg de katoenexport met 400 % tussen 1966 en 1972, de aardnotenuitvoer met 70 %, terwijl rijst een hoogtepunt in de export bereikte met 32 miljoen pounds (1 pound = 453,6 gram). Dit was in de droogteperiode van 1971. De aardnoten waren voor veevoeder in Europa bestemd, de rijst ging ook naar Europa. Elk Sahelland, een uitzondering mischien daargelaten, produceert in werkelijkheid genoeg graan om de gehele bevolking te voeden, óók in een periode van droogte. Niet als gevolg van schaarste is er honger, maar als gevolg van de machts- en bezitsverhoudingen.

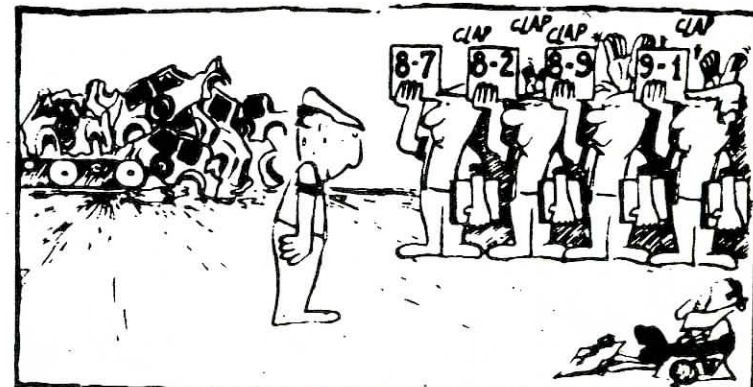
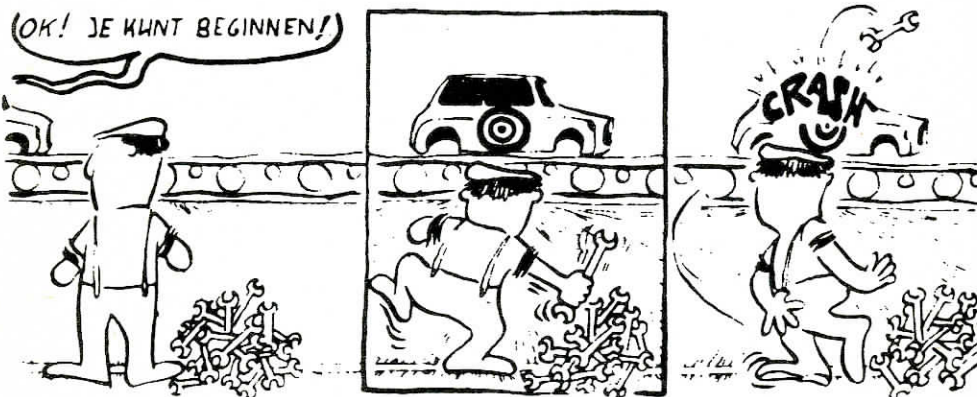
In tien jaar tijds is op de Filipijnen een heel gebied van kleinschalige boerenbedrijven in grote bananenplantages veranderd: de landeigenaren hadden een kontrakt gesloten met Del Monte, Dole en United Brands om bananen te gaan

kweken voor de Japanse markt. (Interview met Frances Moore Lappe die met John Collins het boek Food First schreef, overgenomen door Peace News in het nummer van 8-9-78).

(4) Het gaat mij niet primair om de arbeidstijd; het gaat mij om het soort werk dat gedaan moet worden. Het gaat er mij om dat we inzien dat zolang de mens niet de machine beheerst, de machine de mens in zijn macht heeft, onverschillig welk economisch systeem we hebben. Lewis Mumford schrijft in een zijner boeken dat Dennis Gabor, ooit een bekend professor in de technologie, hem vertelde dat deze had gehoord van een opmerkelijk experiment dat uitgevoerd was door IBM-Frankrijk in haar grote fabriek in Corbeil-Essonnes. Men had daar volledig gebroken met de arbeidsverdeling. Een technikus maakte een komputerelement van behoorlijke omvang, waarbij hij honderden gereedschappen gebruikte, het element zelf beproefde en het met zijn naam

tekende als een kunstenaar! Ik hoorde ook, zei Gabor, dat de toeneming van de belangstelling en de ontwikkeling van de intelligentie van deze werkers fantastisch was. Ik schreef toen een enthousiaste brief aan IBM-Frankrijk en vroeg of ik een bezoek aan het bedrijf mocht brengen. Ik kreeg een teneergeslagen brief, behelzende dat "het tot nu toe zo was maar dat haar nieuwe fabriek volledig geautomatiseerd zou worden". IBM was, aldus Mumford klaarblijkelijk niet geïnteresseerd in de verhoging van de menselijke intelligentie noch in het teruggeven van de kwaliteit van het bestaan aan de machine-arbeiders, die eens door de hogere ambachten werd bevorderd. Wie engels kent, leze The Myth of the Machine / Techniques and Human Development (I) & The Myth of the Machine / The Pentagon of Power (II), 1967 resp. 1970 verschenen; beide van de hand van Lewis Mumford. *

OK! JE KUNT BEGINNEN!

over werk:

Creation and its Enemies: "The Revolt Against Work"

John Zerzan 64 pag. +f5,-

"The Rights of Labour"

John Ruskin 16 pag. f0,75

"Het Recht op Luiheid"

Paul Lafargue + 100 pag. f15,-

Idem, duitse uitgave

78 pag. f3,50

Idem, franse uitgave

+ 150 pag. f7,-

"Arbeitsschule"

Otto Rühle 24 pag. f1,-

"Pour l'abolition du salariat"

Claude Berger 48 pag. f3,50

"Workers of the World, unite and stop working"

Jim Haynes 62 pag. f6,-

"Vom wilden Streik zur generalisierten Selbstverwaltung"

Ratgeb 64 blz. f7,-

"Dimensions of work, the sociology of work culture"

Nels Anderson 202 blz. +f5,-

"Partei gegen die Arbeit"

Toni Negri 80 blz. +f10,-

"The unimportance of full employment (IFDA-dossier nr.2)"

Gunnar Adler-Karlsson

"Indianer und P38"

Verzameling artikelen en pamfletten van de Beweging in Italië (m.n. tegen werk en loonarbeid)

172 pag. + f14,-

"Het recht op nuttige werkloosheid"

Ivan Illich 98 pag. f14,50 (zie ook DVS no. 10)

"Weg van het werk"

artikel in DVS no. 1, 1977

"Om de kwaliteit van het bestaan"

J.P. van Strien + f20,-

(verschijnt binnenkort)

Tijdschriften:

Zerowork II

Anarchy

I.K.

Werkrant' } opgeheven

Wie engels kent, leze The Myth of the Machine / Techniques and Human Development (I) & The Myth of the Machine / The Pentagon of Power (II), 1967 resp. 1970 verschenen; beide van de hand van Lewis Mumford.

EN:

The Refusal of Work
exchanges et mouvement
BM Box 91 London WC1N 6XX

WERKEN!
DAT IS VOOR
DE DOMINEN

sri lanka

De regering van Sri Lanka raakt steeds meer ontevreden over de hoofdaktiviteit van haar bevolking "Ohey nikang innawa" oftewel Rustig aan.

De bewoners van dit eiland werken slechts om de andere dag, klaagt de minister-president Ranasinghe Premadasa. Met name de boedistische traditie en de slagvaardige vakbeweging maken dat de meeste arbeiders slechts 178 dagen per jaar werken. Het boedisme kent talrijke rustdagen de zgn. paya, en vele speciale feestdagen; zoals de Vesak, die zich bijna maandelijks herhalen en waarbij de volgende dag ook vrijgenomen wordt.

Kort nadat de engelsen in 1948 het toenmalige Ceylon verlieten, is de 5-daagse werkweek doorgevoerd. Boedisten en vakbonden zorgen tesamen voor een bijzonder liberale werktijdenregulering. Het is heel makkelijk om snipperdagen en vakanties op te nemen, bij ziektemeldingen worden geen lastige vragen gesteld.

De regering heeft nu maatregelen genomen om deze "problemen" het hoofd te bieden. Ze heeft hierbij de hulp ingeroepen van efficiency-experts, verbonden aan verschillende ambasades te Colombo. Het doel is een geheel nieuwe en meer doelmatige arbeidsetiek te kweken. De achterliggende reden lijkt de wens te zijn het land weer tot een centrum van internationale vrijhandel te maken.

* Asosiale Orkest

WE ZIJN ZO LUI

refrein

We zijn zo lui als de pest, meneer

We liggen het liefst op ons nest, meneer

We zijn te lui om te staan, meneer

Maar liggen dat zal nog wel gaan

We liepen weken zonder baan
Toen kwam er zo'n kaart met de post

We zijn gaan solliciteren
We doen het niet graag, maar het most

De baas zag ons komen, wat was die man blij
Maar hij moest ons niet meer, toen ik tegen hem zei

(refrein)

Het bed is voor ons je van het

Daar liggen we op ons gemak
Een koppie thee, het ochtendblad

We zijn gewoon lui van ons vak

Wij zijn niet die kerels van de maatschappij

Want onder de dekens daar zingen we blij
(refrein)

We gingen naar de arbeidsbeurs

We wilden een keer aan de gang

We wachtten daar zo'n uur of drie

Ik riep: "Man, wat duurt het toch lang"

De ambtenaar riep zijn collega's naar voor

Hij telde tot drie en ze zongen in koor
(refrein)

Lang leve de WW werkloosheid!

Overal ter wereld, van Rusland tot Amerika, van Chili tot China, uit de mond van Fidel en de paus hoort men steeds diezelfde oproep: "Werk, werk ... en werk nog veel meer!". Werk voor het vaderland, de democratie, het communisme. Werk voor de laatste LP, een (elektrische) vlaamse open haard, 50 gram hasj, een nieuwe auto, voor alles en nog wat, maar vooral WERK !!

Er zijn er zelfs bij die beweren dat arbeid adelt (doch ze zeggen er niet bij dat de adel zelf niet arbeidt). Er zijn eeuwen drill nodig geweest om de mens te doen aanvaarden om 1/3 van zijn leven te arbeiden en daarna de overige 2/3 te verkwisten om zich te rekupereren. Vijf dagen slaaf, twee dagen mens. De huidige maatschappij zorgt ervoor dat de arbeider zich afstompt om idiote kitch te maken, in ruil daarvoor ontvangt hij een loon, waarmee hij daarna zijn zelfgemaakte -meestal onbelangrijke- voorwerpen kan kopen, op die manier in de waan verkerend dat hij gelukkig is. Miljoenen en miljoenen mensen sloven zich af om het spinneweb te weven waarin ze zelf verstikken !

Anno 1979 schreeuwt men nog steeds in koor: er is werk tekort, wij moeten arbeidsplaatsen kreëren. De bazen, de syndicaten, plus de regering verklaren de werkloosheid tot volksvrijand nr. 1. Men bedelt om werk, dat dit gepaard gaat met dood en vernieling (F16 vliegtuigen, kerncentrales ...) kan niemand een barst schelen.

Reeds in 1883 berekende Paul Lafargue (schoonzoon van K. Marx) in zijn boek "Het recht op luiheid" dat, als iedereen zijn deel van het werk deed, de automatisatie volledig en zinnig benut werd en men enkel nuttige produkten vervaardigde, de werktijd op 3 uren per dag kon gebracht worden. En dit bijna 100 jaar geleden !!

Jean Pascal Grevet, uit de omgeving van Rijsel, is met zijn "beweging voor het recht op luiheid (RDP)" een nieuwe levenswijze aan het ontwikkelen. Aan de hand van het grote aantal brieven die hij krijgt mag men wel besluiten dat er een grote aanhang bestaat voor dergelijke ideeën. Wanneer ik zeg:

LEVE DE WERKLOOSHEID, dan bedoel ik: betaalde werkloosheid zonder vals schaamtegevoel voor de werkloze. Het schijnt mij volkomen logies dat de 30.000.000.000 Bfr. (dertig miljard) die PER DAG naar oorlogsvoorbereiding of oor-

logsvoering gaat, dat o.a. dit bedrag zou dienen om de arbeiders hun volledig weekloon te betalen als ze slechts 20 uren werken bijvoorbeeld. Wie moet er hier beschaamd zijn ?!

machines

Tot wat dient de vooruitgang? Waarom hebben door de voorbije eeuwen heen talloze geleerde knobbels hun hersens gepijnigd om machines uit te vinden. Tot wat dient de automatisatie als de arbeider er niet wel bij vaart ? Zelfs Plato (400 j. voor onze jaartelling) wist reeds dat vrije tijd onmisbaar is voor o.a. het verwerven van wijsheid en om creatief te kunnen zijn. Om deze vrije tijd te bekomen schreef hij voor om "het werk" te laten doen door de laagste klasse van de bevolking. Tot

nu toe hebben wij steeds zijn voorbeeld gevolgd. Ik geloof dat het na 2.400 jaar hoog tijd wordt om van dit barbarisme af te stappen en de slaven (arbeiders) groten-deels te vervangen door machines.

Machines hoeven niet te dienen ter vermeerdering van het bezit der huidige machthebbers. De rijken hebben zelfs niet het minste recht op die machines. Zij hebben er niet voor gewerkt. De automatisatie werd verkregen en betaald met het zweet van hen die reeds eeuwen lang "het werk"

doen. Nu wordt het stilaan tijd om de vruchten te plukken. Leve de werkloosheid ! De tijd is aangebroken dat de -zelfstandig denkende- arbeider zijn dubbel en dik verdiende deel van de vooruitgang opeist.

Arbeids-spreiding, -vermindering en -herverdeling moeten de plaats innemen van de kunstmatige "arbeidsverschaffing". Als het bedrijf met 10 personeelsleden (directie inbegrepen) een 5-arbeidskrachtenvervangende machine aankoopt, dan hoeft de helft van de werknemers niet als honden

nagewezen te worden ! Integendeel, 10 arbeiders kunnen genieten van een rustige 3-dagenweek. Tenzij er een bepaald aantal mensen tussen is dat niets liever wil dan zijn lichaam te verkopen. Deze mogen gerust -vrijwillig- het overgebleven deel van het werk op zich nemen. Maar laat ze dan geen kwaad woord spreken over hen die een vergoeding krijgen om ZELF hun leven in te delen.

Plato's slaven kunnen vervangen worden door machines ! Als wij dat willen !

anaaliise

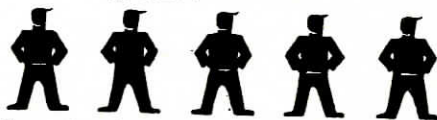
Spijtig genoeg willen de meesten zich nog steeds zo graag verkopen als robot; en toch zien we het leger van werklozen iedere dag aangroeien. Deze doppers zou ik willen indelen in 3 categorieën:

Ten eerste: Zij die vol schaamte zitten weggedoken achter hun gordijnen opdat de burens niet zouden zien dat ze niet werken en toch eten. Want o schande, leven en eten zonder werken. Gans hun leven lang zijn ze op bevel uit bed

gestapt, hebben op bevel hun eten verslonden en zijn op bevel naar 't WC geweest, waardoor alle gevoel voor "zelfdoen" uit hen verdwenen is. Zij zijn volledig apaties, ervan gaan houden om als gekastreerd rund ingespannen te worden. Zij zijn het ook die, voor om het even welke baan, de eerste de beste kapitalist zijn gat likken. Voor hen is de enige hoop op beterschap het hiernamaals, waarin ze

zeker geloven aangezien dit een belangrijk onderdeel is van hun slaven-opvoeding. Toch zijn zij het meest in aantal. Begrijp me niet verkeerd, ze hebben het volste recht om in het gareel te lopen, maar laten ze dan niemand met de vinger wijzen !

Ten tweede: De min of meer beroepsdoppers, die door het systeem reeds zover bewerkt zijn dat ze hun zee van tijd niet zelf in handen weten te nemen. Deze hebben er wel heel duidelijk een hekel aan om nog verder zinloze arbeid te verrichten maar weten geen alternatief te bedenken (buiten het kafee-zitten). Voor hen is echter nog niets verloren indien ze zo vlug mogelijk overstappen op de volgende categorie.

Ten derde: De DENKENDE doppers ! Zij die begrepen hebben wat P.Lafargue bedoelde toen hij schreef: "Door het steeds meer opvoeren van het werkritme komt er een overvloed aan koopwaar en een tekort aan kopers, de fabrieken worden gesloten en men probeert alle schuld op de arbeidersbevolking af te schuiven. De werkers, afgestompt door het dogma "arbeid heiligt", zouden toch moeten begrijpen dat HUN overmatige arbeid de oorzaak is van deze overvloed en de magazijnen moeten bestormen en schreeuwen: "Wij hebben nu tijd om te genieten van alles wat wij met eigen handen vervaardigd hebben. We komen het halen!".

Een denkende dopper weet dat hij geen profiteur of parasiet is. Zelfs al heeft hij nog nooit gewerkt, dan hebben duizenden anderen gedurende al die jaren van hoogconjunctuur (zoals Willy Declerck zo mooi kon zeggen) miljarden en miljarden in de staatskas gestort onder het mom van RMZ, BTW, belastingen ...

 = 50.000
WERKLOZEN

In de oudheid hebben zich daar eerst mensen gevestigd, waar men met de minste moeite het meest kon voortbrengen. Dit was heel natuurlijk omdat de ontplooiing van het menselijk wezen niet inhoudt dat de mens op de wereld zou zijn om te werken, maar juist andersom, namelijk dat de mens moet werken om in leven te blijven.

WIJ LEVEN NIET OM TE WERKEN, MAAR WIJ WERKEN OM TE LEVEN! (om als mens te leven). Dit betekent ook dat we de huidige wetenschappelijke en technische ontwikkeling kunnen toejuichen, zolang het in standhouden van de "soort" ermee gediend is en dus niet vernietigerd werkt. De "soort" moet daarvan kunnen profiteren om het werk zo beperkt mogelijk te houden.

BEZIG

Nu sommigen onder ons de kans krijgen om gedurende een bepaalde periode zelf over hun tijd te beschikken is het ideale moment aangebroken om aan mentaliteitsverandering te doen. Iemand die in deze omstandigheden zijn uren benut zoals hij zou doen in een meer idealere maatschappij weet inderdaad maar al te goed waar het om gaat. Zwemmen, wandelen, toneel, film, feesten, zelf brood bakken, tuinieren (zonder vergif), vrijen, relaxen, schilderen, lezen, met de kinderen spelen, lachen, muziek maken, eten (zelf klaar maken), timmeren, zelf aan sport doen, sieraden maken, artikels schrijven voor een plaatselijke aktiekrant, vissen, diskussiëren, meedoen aan zinvolle betogingen, zonnebaden, studeren, enzovoort (zo kunnen we nog uren doorgaan). Allemaal dingen die je vroeger op fabriek of kantoor wel had willen doen maar niet kon, die kunnen nu wel! Profiteer er van goeverdomme! Neem nu eindelijk eens UW LOT in EIGEN HANDEN. Neem uw eigen lichaam en geest in ZELF-BEHEER !

LEVEN

Love de groepering voor het recht op luiheid !!! Ik hoop dat hun gejuich openspat in alle harten, in het leven zelf van al diegenen die "NOOIT DE TIJD HEBBEN". De tijd om het leven te zien, om een zonsondergang te zien, omdat ze op dat uur steeds op hun werk zijn.

Ik heb "Het recht op luiheid" gelezen en herlezen, meerdere malen. Ik heb hem uitgeleend en ik hou ervan om hem vandaag bij me te hebben om er passages uit te citeren. Passages zoals deze waar Lafargue schrijft dat de textielingenieurs opzoeken gedaan hebben om te bekomen dat de lakens minder duurzaam zouden zijn.

Daar begon het dus, heel in het begin van de industrialisatie. Men wil dus niet dat de machine toestaat aan de mensheid om menswaardiger te worden, om te leven. Leven LEVEN !!! Zoiets zou gevaarlijk kunnen zijn. Daar hebben partijbonzen en leiders schrik van, iemand die zelfstandig gaat denken en handelen is niet meer controleerbaar !

Waarom anders, denk je zou men steeds maar blijven investeren om meer menselijke krachten in te schakelen. Wat wij eisen is diepte-investeringen, opdat de machines, daar waar het wenselijk blijkt, meer menselijke energie kunnen uitschakelen; Zinnig werk (geen oorlogstuig, kerncentrales, wegwerpverpakking,

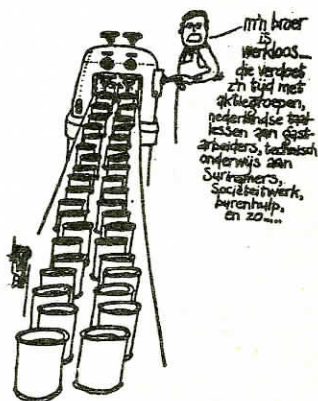
auto's en huizen die berekend zijn op respektievelijk 3 en op 30-jarige levensduur); en tenslotte dat iedereen volgens vermogen deelneemt aan de uitbouw van een leefbare wereld (ook de huidige kapitalist).

Laat je vooral niet ringeloren door klatergoud-TV's, automatische wasmachines, snelle wagens, schouwguarnituren, modekleding, enzovoort want enkel als je daarvoor bezwijkt kan werkloosheid een vloek betekenen. Wie zei ook alweer: "Ik bezit niets, niemand bezit mij !".

Men tracht nog steeds meer mensen in te schakelen in het productieproces omdat men nog steeds meer bezeten is van het aloude standpunt "wie niet werkt zal niet eten".

Wij zeggen: "de uitgestoten uit het productieproces moeten eten zonder te produceren!"

Eric Sobrie *

W W EN DE KUNST VAN HET - LEVENSON DERHOUD -

In aansluiting op mijn stuk in DVS nr.2 van dit jaar, nu een stuk over een Deense club die zich de SABAE noemt en met haar politieke kijk op werkloosheid nogal aan de weg weet te timmeren. De SABAE (vert: Verbond van bewust, werkschuwe elementen/ sammensluiting af bevidst arbeidsskye elementer) werd op 19-8-1977 in het Deense Aarhus opgericht door vier werklozen die bij elkaar waren gekomen voor het nuttigen van pannekoeken en zelfgebrouwen vermouth. Tijdens deze maaltijd schreven zij spontaan een scherp protest tegen een plan van de radikaal-socialistische partij om de werkloosheid te bestrijden door het scheppen van 100.000 extra arbeidsplaatsen.

SABAE

Ook voor de SABAE bestaat het onderscheid dat Herman Schuurman al meer dan 50 jaar geleden maakte tussen "arbeid" en "scheppen". Dat de SABAE zich een verbond van werkschuwen noemt geeft al aan hoe zij tegenover het werk staan. Werkschuheid wil volgens hen zeggen dat men zonder werk (in loondienst) is en dat zo wil houden, wat wil zeggen dat men nog best op een heleboel manieren een gelukkig en "scheppend" leven kan leiden. Werkschuwen gaan niet gebukt onder hun werkloosheid maar zien dat juist als een mogelijkheid om een geheel nieuwe werketiek te laten ontstaan en van daaruit een nieuwe maatschappelijke orde.....

Op het anarchistische symposium in Kopenhagen op 19 januari j.l. hield Gustav Bunzel van de SABAE een vlammende redevoering, wat voor mij aanleiding was om deze onbezoldigde aktivist om een interview te vragen.

Hoe omschrijven jullie het begrip werk eigenlijk?

-In onze maatschappij is het begrip werk bepaald door loon. De kapitalistische geld-ekonomie bepaalt welke produkten er gemaakt worden en op welke manier. In een andere maatschappelijke orde kan de technologie ondergeschikt worden gemaakt aan het produceren van levensbehoeften, dat wil zeggen niet de behoeften die ons worden opgedrongen, maar die we zelf als zodanig ervaren. Stellen we ons een verbruik tot doel dat onder de beste voorwaarden gedekt moet worden, dan

moeten we zo goedkoop mogelijk gaan produceren, met zo min mogelijk werk en zo min mogelijk schade aan de natuur.

Wat is het effect van jullie openlijke afwijzing van het werk? -We hebben te maken met een merkwuurde situatie, honderdduizenden kunnen zonder te werken een verhoudingsgewijs goed materieel leven leiden. Natuurlijk ga je er financieel iets op achteruit, maar verder heb je het eigenlijk een stuk beter gekregen. Als de werklozen maar steeds wordt voorgehouden dat ze ongelukkig moeten zijn, worden ze vanzelf loondrunkers. Op die manier gaan de werklozen ook de werkenden bedreigen wat er weer op haar beurt voor zorgt dat er minder sociale onrust, minder ziekteverzuim en een hogere produktiviteit ontstaat. Die verhoging van de effectiviteit van het kapitalisme zorgt er in laatste instantie weer voor dat er minder arbeiders nodig zijn! De kreet "recht op werk" kunnen we beter vervangen door: "recht om te worden uitgebuit". De SABAE moedigt dan ook iedereen aan om naar zijn werkgever te stappen en een niet geringe loonsverbetering te vragen, immers voor bijna hetzelfde geld kun je je eigen baas worden. Voor ons spreekt vanzelf dat we allemaal genoeg moeten hebben om van te leven. Maar de produktiekrachten zijn volgens ons genoeg ontwikkeld om alle mensen een goed materieel bestaan te garanderen, de bevrijding van het kapitalistische werk is mogelijk geworden ondanks en dankzij dat zelfde kapitalistische systeem.

Noodsprongen in de vorm van werkvoorzieningsprojecten, die ook

door socialistische en kommunistische partijen worden aangemoedigd, zijn natuurlijk uit den boze. Arbeidsplaatsen zijn tegenwoordig net zo lachwekkend als speelplaatsen, het is de zelfkastrieratie van de fantasie. Er zijn al veel te veel mensen die hun dagen slijten in stom vervelende fabrieken en kantoren en nu wil men op de koop toe nog eens honderdduizenden in die tredmolens van het kapitalisme jagen. Wij vinden dat de verveling het hoogste stadium van het kapitalisme is en dat dat steeds duidelijker naar voren komt. Daarom moeten we het kapitalisme op haar gevoeligste plek raken: de meerwaarde uit arbeid. Werklozen raken in de samenleving sociaal geïsoleerd. Maar dat is een verlengstuk van dezelfde isolatie die je voelt in je "vrije tijd" als je in loondienst bent. Het gevoel van gemeenschappelijkheid op het werk waar zoveel werklozen naar terugverlangen is ook bepaald door het kapitalisme: aan de lopende band kun je niet zomaar een praatje met je buurman maken. De vraag is nu of de prijs die voor die kameraadschappelijkheid betaald moet worden niet te hoog is? Die roofofbouw op mens en natuur. Het zou betekenen dat een belangrijk deel van het menselijk gevoelslven zich slechts kan ontwikkelen binnen de ramen die het kapitalisme stelt! De SABAE ontkenet dat ten stelligste en heeft dan ook als een van haar belangrijkste doelen het stimuleren van menselijke ontplooiing buiten het kapitalisme om, voor zover dat momenteel mogelijk is. Omdat we niet onze tijd verdoen met werken hebbe we veel tijd over om onze fantasie te laten werken en aan betere maatschappelijke orde te denken.

Geef eens een voorbeeld van een praktische aktie van jullie. -Ondanks dat de SABAE zich als werkschuw presenteert heeft ze toch al een aantal leuke feesten op haar naam weten te brengen. Zo hebben we op grootse wijze de 95-ste geboortedag van de luiheid gevierd omdat het 95 jaar geleden was dat Paul Lafargue zijn boek "Recht op luiheid"

publiceerde. Ook zijn we nu reeds bezig voorbereidingen te treffen voor de aanstaande viering van 1 mei, het moet een echte aanval op de lauwheid worden met ludieke festiviteiten. Voorlopig hebben we de volgende aktiepunten bedacht:

1) Woningzoekenden betrekken alle panden die onwettig aan het woningbestand zijn onttrokken om er kantoorruimte van te maken. De inboedels zullen bij de politie worden ingeleverd als gevonden voorwerpen, zij zullen het met de administratie daarvan dan zo druk krijgen dat we ze verder wel niet meer zullen zien.

2) Voetgangers breken in de steeden al het asfalt weer op dat in de loop der jaren voor parkeerplaatsen is gereserveerd. Planten en struiken kunnen daar dan naar eigen inzicht geplant worden.

3) Sabotage-akties tegen alle prikklokken. Dat zal het voor een groot aantal mensen een stuk aantrekkelijker maken aan de viering van de eerste mei mee te doen. 4) Kinderen mogen alle scholen van religieuze propaganda ontdoen. In plaats daarvan zullen alle lokalen rijkelijk met nog veel verderfelijker stripboeken worden voorzien.

Natuurlijk moet het een dag vol feest worden. Maar de trieste bijeenkomsten die altijd door politieke partijen georganiseerd worden kunnen onze goedkeuring niet wegdragen. Ook zitten we met het probleem dat vakbonds- en partijbonzen op die dag al hun welbespraaktheid in stelling brengen en holle en nietszeggende redevoeringen houden. Dit probleem hebben we weten op te lossen door lering te trekken uit de derde wereld en wel Tanzania.

Zo'n zelfde gang van zaken stellen we voor bij de komende 1 mei viering; alle politieke groeperingen kunnen dan naar het alleenrecht dingen voor de toespraak. Wel eisen we dat de rede niet langer mag zijn dan drie kwartier en dat er minstens om de 5 minuten kwink geslagen moet worden. Is dat na drie pogingen van de spreker niet gelukt en wordt er niet om gelachen dan mag num-

mer twee het proberen. Als extra attractie kunnen we nog een competitie tussen de verschillende koren van de politieke groepen inlassen. Het koor dat het snelst alle kopplaten van de Internationale kan zingen krijgt als premie één ton sang-ria. Wij willen verder af van de voorgesensureerde spandoeken. Om de afgestompten van geest een handje op de goede weg te helpen, stellen we zinnen voor als:

'recht op luiheid', 'macht is niet belangrijk' en 'wij zijn belangrijk'. De SABAE zal in de toekomst bij dit soort gelegenheden aanwezig zijn met schrijfmachines, verf, stensilapparatuur en dergelijke, zodat iedereen zijn/haar creativiteit kan botvieren.

Zouden de werklozen zich niet enorm in hun kruis getast voelen door jullie propaganda voor de werkschuheid? - Kijk, na de oorlog trad er snel een tijd van hoogkonjunctuur in, de voornaamste opgave van de politiek werd om de 'volledige werkgelegenheid' te handhaven. Of vertaald in het marxistische ABC: de grootst mogelijke meerwaarde door zo veel mogelijk meerwaarde-producenten. Tijdens de crisis in de 70-er jaren heeft links zichzelf ertoe weten te brengen om aan dit kapitalistische denken bij te dragen. Op allerlei manieren hebben ze de kreet 'recht op werk' proberen staande te houden. Tijdens de hoogkon-

junctuur kon links niet duidelijk maken dat werken identiek was met uitgebuit te worden. Op het ogenblik, nu er honderdduizenden buiten het produktieproces staan, raken ze buiten zichzelf van angst en blijven hulde brengen aan de simpelste abstraktie van het werk, en die is: uitbuiting. Want iets anders kan je meerwaarde niet noemen. Indirekt wordt de staat ook nog een handje geholpen, want zij zal al die werkverschaffingsprojecten gaan koordineren. Logieserwijs kan werk geen recht zijn. Werken is een noodzakelijkheid, opdat de mens kan leven. Dat geldt echter niet voor kapitalistisch werk, daar 'leeft' alleen het kapitaal van, terwijl de mensen 'overleven'. Als we ons met een zekere glunderende trots werkschu noemen, is dat bepaald niet gericht tegen produktieve menselijke activiteiten die er voor zorgen dat wij aan onze levensbehoefte komen. Maar we wijzen de kapitalistische loonslavernij ten ene male af,

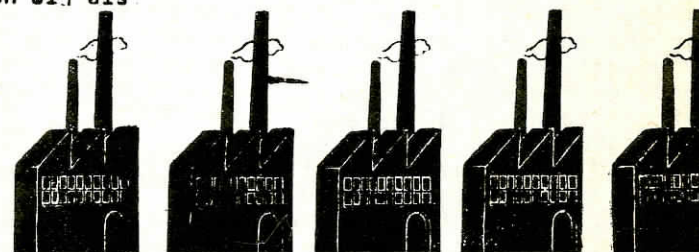
want die verhindert het bloeien van de menselijke fantasie en scheppingsdrang. Onder de heerschappij van de loonarbeid worden levenservaringen vervangen door een zinloze ophoping van domheden die steeds weer herhaald dienen te worden. Wij verbergen ook helemaal niet dat wij in tegenstelling tot marxisten bijvoorbeeld het beeld van de arbeidersklasse als revolutionaire voorhoede als afgedaan beschouwen. Naast de paar grote kapitaalbezitters zijn het de arbeiders die momenteel het minst gebaat zijn bij een revolutionaire verandering van de maatschappelijke orde. Dan kan je natuurlijk gaan schermen met termen als 'vals bewustzijn' en dergelijke maar daar wil men over het algemeen alleen maar mee zeggen dat de ander het juiste geloof nog niet heeft gevonden. Juist de gedachte dat de meest verburgerlijkste groep in onze samenleving haar eigen verworvenheden op het spel zal zetten lijkt ons een hersenschim. Het beste dat je kunt leren van de loontyrannie is hoe de tijd door te komen zonder al teveel inspanning en zonder dat het teveel opvalt. Zover zijn wij al afgezakt in het moeras van de zinloosheid. Dan blijven wij als werkschuwen liever s'ochtends wat langer onder de wolletjes en fietsen opgewekt elke vrijdagochtend naar de sociale dienst.

Henk van der Liêt

*

TANZA 1 mei NIA

Op 5 februari van vorig jaar was een van SABAE's leden te Mbeya in het plaatselijk stadion getuige van de feestelijkheden rond het 1-jarig bestaan van de TANU en de ASP. Het hoogtepunt van het feest was een touwtrekkerij tussen een team van het leger en een van de partij, die door het leger werd gewonnen. Voor de verliezende partij werd nu een zwerm kippen op de grasmat losgelaten, waarbij het er voor de partijbonzen om ging zoveel mogelijk kippen te vangen. De winnaar verwierf daarmee het recht om als enige het woord tot de 20.000-koppige publiek te richten. De anderen moesten het volgend jaar op een betere vangst hopen. Dat de toeschouwers tijdens die kippenjacht de grootst mogelijke lol hadden spreekt voor zich.

NØRDET L

KOPENHAGEN

Enkelen onder ons zal de naam "Huset" niet onbekend in de oren klinken. Zo'n 10 jaar geleden was dit het underground centrum van Kopenhagen. Ondanks de verwatering tot een rendabel overheidsbedrijf voor jongeren-recreatie is er zo nu en dan toch iets interessants in het Huset te beleven. Een van die dingen is het jaarlijks terugkerend Anarchisties Symposium, georganiseerd door de Anarcho-Syndikalistiese boekwinkel in Kopenhagen. Dit jaar werd het symposium van 15 t/m 20 januari gehouden. Twee van onze swingende verslaggevers waren erbij en schreven het onderstaande verslag.

De 6 dagen anarchie waren thema-gewijs opgezet met de volgende onderwerpen. Alternatieve levensvormen, revolutionaire strategie, de geschiedenis van het deense anarchisme en anarcho-feminisme. Over gebrek aan belangstelling konden de organisatoren niet klagen, de zaal barstte bijna elke avond uit zijn voegen (ong. 200 mensen per avond); Met name de eerste avond, gewijd aan het thema anarcho-feminisme bleek een groot succes. Uit gesprekken naderhand bleek ons dat veel vrouwen uit nieuwsgierigheid waren gekomen. Door de deense vertaling van Emma Goldman's Autobiografie vorig jaar, is de belangstelling voor het anarcho-feminisme enorm toegenomen. De organiserende vrouwen werden nogal verrast door

de grote opkomst en konden de vraag naar informatie nauwelijks aan. We geven niet alle gesprekken en discussies weer, dit vergt teveel ruimte. Daarom hebben we de 3 meest in het oog lopende onderwerpen eruit genomen. In de eerste plaats omdat ze voor ons in Nederland van belang kunnen zijn, en in de tweede plaats omdat ze het hele symposium door steeds weer naar voren werden gebracht.

WV's loom om niet te stelen

Wat de werketiek betreft wist de SABAE (zie elders in dit nummer) in de persoon van Gustav Bunzel door een vurig en grappig betoog de show te stelen en een zeer veelzijdige discussie tot stand te

ICHT

brengen. Er ontstond veel tumult in de zaal toen Bunzel naar voren bracht dat het niet de heersende klassen zijn die ons onderdrukken, maar dat het tegenwoordig het geld is dat ons onderdrukt. Afschaffing van het geldbegrip zou ook een afschaffing van het arbeidsbegrip inhouden. 100 jaar van klasse-analyses heeft er niet voor kunnen zorgen dat we nu weten hoeveel

klassen er nu eigenlijk zijn. Het is van veel groter belang de vraag te stellen hoe we van deze kapitalistische klas-samatschappij af kunnen komen, hoe we dus af kunnen komen van een bepaalde manier van produceren, van arbeid dus. Willen we de maatschappij werkelijk veranderen dan zullen we de loonarbeid af moeten schaffen. Wat dat betreft kunnen we nog heel wat leren van zg. "primitieve volken". Laatst stond nog in de krant dat er een onbekende indianenstam in het Braziliaanse regenwoud was ontdekt, die geen woord voor 'werk' kende. Ondanks dat die stam veel meer woorden voor kleuren en dieren heeft dan wij, kennen ze het begrip arbeid niet en toch blijven ze in leven.

6 DAGE MED. OM & AF ANARKISTER!

De de anarchistiske ideer og især aktionsformer er tvingende nødvendige i disse umyndiggørende og fremmedgjorte tider, indbyder anarchistisk debatgruppe dig derfor til seks spændende dage - med tri, åben og varm debat - som et forsøg på at klarlægge forhold og problemer omkring anarkismen og anarkistisme.

MANDAG 15/1-19.00	Ø	KVINDER OG ANARKISME Portid, nutid, fremtid. (For alle kvinder)
TIRSDAG 16/1-19.00	★ ★ ★	REVOLUTIONÆR STRATEGI Oplæg af folk fra Sverige, Holland, Norge, Danmark.
ONSDAG 17/1-19.00		HISTORISK OPLÆG v. C.H. Petersen, Viborg. DE KVALITATIVE FØRINGER v. Chr. Westergaard, Kbh.
TORSDAG 18/1-19.00	○	ALTERNATIVE LIVSFORMER Oplæg af folk fra Svanholm, Det ny seelfund, Bjursland, Christiania og Hørtebro m/v.
FRIDAG 19/1-19.00		ALTERNATIVE LIVSFORMER (FORT.) Anarkistisk livsholdning v. Rudi Weissel. SABAE, v. Gustav Bundsel. Arbejderbevidstheden v. Poul Schrøder.
LØRDAG 20/1-20.00	★	VED ANARKISTISK FØDT TAKKER CLAUD MED BLUES VENNER: (starter kl. 21.00)
ENTREE: SEK.	SE OG VAND.	Kerlig sort-red kamphæsen ANARKISTISK DEBATGRUPPE.

MYR DAG KL. 14.00-18.00 PLANCHESTILLING.
ROBOTE, BILLIGT OG SUNT AF ENHVER ALT.

Als we naar ons eigen arbeidsbegrip kijken zien we dat het zowel voor het maken van neutronenbommen als voor babysitten gebruikt kan worden. Wat het geld betreft is het al even triest gesteld: als je op de wereldkaart zou laten zien hoe het kapitaal zich beweegt, en daarna in een een andere kleur hoe de mensen zich bewegen, dan zouden we een schrikbarende gelijkenis zien. Als oplossing zouden we weer eens aan de mogelijkheid moeten gaan denken om de arbeidstijd als maatstaf voor voor waardetoekenning te gebruiken. Het 'waar'-karakter van de arbeid zal daardoor vanzelf opgeheven worden.

Svanholm: revolutie te koop?

Wat het onderwerp kollektieve woon- en werkvormen betreft, sprong het landbouwkollektief Svannolm nogal in het oog door haar onortodokse werkwijze. Het kollektief Svanholm kan niet bepaald kleinschalig genoemd worden, het telt 134 inwoners. Ruim een jaar geleden werd voor 32,5 miljoen deense kronen (f8 milj.) het barokke slot Svanholm gekocht op 40 km van Kopenhagen. Naast de kapitale hoofdgebouwen, stallen werkplaatsen e.d. kreeg het kollektief de beschikking over 450 ha grond, waarvan $\pm$ de helft landbouwgrond. De doelstellingen van Svanholm zijn in het kort, dat men de grenzen tussen werk en vrije tijd, kinderen en volwassenen mannen en vrouwen wil proberen op te heffen. Alle bewoners nemen in volledige overeenstemming(!) besluiten, ze bedrijven biologische landbouw waar dat kan, en men heeft een gemeenschappelijke economie. Een belangrijk voordeel van zo'n grote opzet is dat er een grote verscheidenheid van mensen, vakken en sociale status in het kollektief, aanwezig is. Maar daar schuilen ook een aantal problemen in, zoals het feit dat een aantal leden een vaste baan

Gustav Bunzel: "Een van onze punk-huisorkesten heeft een song met de titel: "Geboren om niks", inderdaad is onze toekomst zo leeg als het maar kan. We moeten weer aan de utopie gaan werken om dat gat in te vullen".

buiten het kollektieve werkverband hebben. Zo is men juist door de grote aankoopssom zeer gebonden aan banken en geldschietters en bijna gedwongen grootschaliger te werken dan men eigenlijk wel zou willen. Dit wordt nog versterkt doordat men bij de koop van het landgoed een paar langlopende kontrakten voor landbouwprodukten over heeft moeten nemen. De vraag dringt zich dan ook op, wat Svanholm voor resultaten kan bereiken als het zo gebonden is? Vooral door de arbeidsdruk en de verschillen tussen zij die full-time in het kollektieve verband werkzaam zijn en zij die 'buiten' werken, bleken de doelstellingen zeer moeilijk te realiseren. In elk geval heeft het kollektief er voor weten te zorgen dat een nieuw aspekt aan het kollektieven-debat is toegevoegd, dat de regering onder druk is komen te staan om de nieuwe land- en tuinbouwwet te vervangen. Die wet verbiedt nl. dat men als kollektief, landbouw-grond koopt en in gemeenschap bewerkt en beheert. De grote vraag is of een grote groep mensen zonder gemeenschappelijke politieke visie, maar met een sterke wil hun direkte omgeving kunnen veranderen en hun gemeenschappelijke doelen kunnen bereiken. We zijn benieuwd

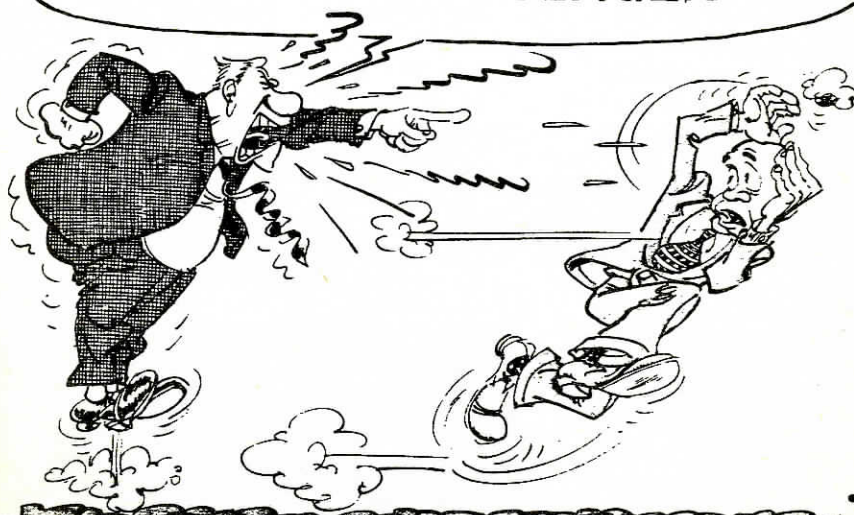
Techno-logica

Het derde onderwerp dat vaak ter tafel kwam was het aloude probleem van de technologie. De spreker die hierbij het meest aan de weg wist te timmeren was de deense opruier en activist Finn Ejnar Madsen. Hij wist velen te schokkeren door te stellen dat hij de technologie als hulpmiddel zag om de vrije samenleving (sneller) te realiseren. De discussies naderden een hoogtepunt toen hij zich als voorstander van de atoomenergie ontpopte. Dat deed een hoop afbreuk aan zijn betoog, dat toch ook een paar heel verrassende gezichtspunten inhield, vooral doordat hij op de gevaren wees van een absolute afwijzing van alle vormen van moderne technologie. De praktische waarde van zo'n chaoties debat sloegen wij nogal laag aan, vooral

doordat de mensen die er dagelijks mee te maken hebben, zoals de Svanholm- en andere kollektivisten, zich opmerkelijk weinig in de discussies mengden. Tot slot vonden we, alles overziend, dat de deense anarchisten en syndikalistenvaak teruggrepen op de jaren 60. Met name de manier van denken en aktievoeren van de Sabae sluit heel duidelijk aan bij deze erfenis. Wij werden vaak aangeschoten door mensen die wilden weten hoe het nu eigenlijk ging met Roel van Duyn, de witte fietsen en Provo. Dat schijnt in Kopenhagen nogal een sterke indruk achtergelaten te hebben en het is voor veel mensen dan ook een teleurstelling om te horen wat er nog van over is in Nederland. Al met al was het Anarchisties Symposium in het Huset zeer geslaagd.

René Teygeler & Henk v/d Liet

U BENT ONTSLAGEN !!! *

WEG VAN HET

In veel Westeuropese (maar ook Oosteuropese) landen is het vele werkverzuim een verschijnsel, wat overheid, werkgevers en vakbonden verontrust, vooral in een tijd waarin het woord 'krisis' niet van de lucht is.

Het schaadt de produktiviteit en dat weer de werkgelegenheid, vinden alledrie partijen. Er zijn ook wat andere manieren om het verschijnsel te bekijken in de Nederlandse situatie. Hieronder volgen er wat opmerkingen over.

Gegevens over de ontwikkelingen in de industriële bedrijfssector wijzen uit dat, terwijl het aantal arbeiders in de industrie naar verhouding nog steeds afneemt, de industriële produktie nog steeds blijft toenemen. Voeg daarbij dat de investeringen in nieuwe machines vrij gering zijn geweest de afgelopen tijd en men kan stellen dat de overgebleven arbeiders weer meer gebruikt en uitgebuit worden de laatste tijd. Zowel regering als vakbonden vergoelijken dit met te wijzen op 'de slechte' toestand van de nationale ekonomie, verdediging van de werkgelegenheid, e.d.

De werknemers worden in dit opzicht dus feitelijk aan hun lot overgelaten. In dit verband krijgt het 'werkverzuim' een nieuwe dimensie. De eerste maatregel die de werkgevers

nemen tegen het werkverzuim, is het te beschouwen als extra arbeidskosten en het dus door te berekenen in de prijzen van gemaakte produkten. Dit is natuurlijk niet genoeg om weer meer greep te krijgen op wat er gebeurt in de fabrieken. Maar de bestrijding van het werkverzuim is niet het voornaamste doel van de kapitalisten. Belangrijker vindt men het de kop in drukken van radikale organisaties in de bedrijven, die de organisatie van het werk ter discussie stellen. Sinds een tijd zijn de bazen overgegaan tot een serie maatregelen, zoals een siesteem van werkroulering in de afdelingen om de solidariteit van de ar-

WERK

beiders aan de basis te brengen; zoals werktijdverkorting om de organisaties in de afdelingen met en zonder werktijdverkorting te verdelen; zoals tenslotte de ontslagen.

Bij al deze maatregelen en de eruit volgende problemen wordt het werkverzuim maar een marginale kwestie. Niettemin is het belangrijk om te zien hoe de werkgevers het politiek gebruiken tegen de werknemers en de vakbonden in dit opzicht betrekken bij het beheer over de produktie, hen als het ware medeverantwoordelijk makend voor de goede gang van zaken erin.

Gezien in het licht van de arbeidersstrijd is het werkverzuim een tegenstrijdig verschijnsel. Sommigen hebben het uitgelegd als de beste vorm van arbeidersverzet, een verzet dat zo hun ondermijnen de onafhankelijkheid van de arbeidsorganisatie en de maat-

schappij aantoot. Ze hebben de theorie en praktijk van "werkweigering" gebruikt voor een eigen organisatie. Maar het werkverzuim laat zich niet organiseren, men kan het hoogstens aanpakken. Zelfs de overheid doet dat niet rigoreus: er is een kommissie door de overheid in het leven geroepen die "werkschuwe" jongeren weer in nette banen moet leiden.

De voorstanders van organisatie van werkweigeraars hebben de fout gemaakt een specifieke vorm van verzet door een bepaalde groep werknemers als algemene vorm aan te prijzen. In werkelijkheid is het werkverzuim een veel ingewikkelder verschijnsel. Zo is degene die van werk weg blijft niet zozeer de jonge of de oude arbeider. Factoren zijn veeleer het ploegenwerk, de arbeidsvoorwaarden (meer of minder goede arbeidsomgeving,

enz.). Over het algemeen blijft de jongere arbeider vaker voor korte perioden thuis terwijl de oudere zich minder ziek meldt, maar wel voor lange perioden. Wie zijn werk als individu een beetje kan indelen, verzuimt minder vaak dan hij die aan de lopende band werkt. Hij die vervelend werk doet voor weinig geld, blijft weg om zijn arbeidsprestatie in evenwicht te brengen met zijn loon. Achter het werkverzuim zou ook een hoop 'zwart werk' verborgen zijn. Veel werkgevers hebben hier baat bij, want ze beschikken zo over goedkope, gewillige arbeidskrachten. Zwart werk is zeker geen vorm van arbeidersverzet. Het werkverzuim is iets wat door politieke partijen en vakbonden als verschijnsel op z'n minst betreurd wordt. Over de oorzaken, voortkomend uit de bedrijfssituaties en de maatschappij in het algemeen wordt alleen gesproken in "verzorgende termen". Hierbij speelt de arbeidsmoraal, altijd ondersteund door de vakbonden, een grote rol. Dit heeft niets metafysisches: in ruil voor de ondersteuning van een arbeidsmoraal onder de arbeiders, mogen de vakbonden delen in het beheer over de arbeiders in het kapitalistische siesteem. Wanneer organisatie-methoden en vormen van actie (als uit-

drukking van bewustzijn, gericht tegen de manier van arbeidsorganisatie in de fabriek, dus als middel om solidariteit

en aktiviteit te bevorderen) hun verband verliezen, ziet men het werkverzuim vaak toenemen. Heel vaak is het werkverzuim een individuele daad van een afzonderlijke arbeider, een eigen keuze gericht op zelfverdediging en met een verlangen om het eigen leven te kunnen indelen.

Werkverzuim in tijden van sterk arbeidersverzet is vaak een nog meer uitgesproken politieke daad, maar wordt vaak gedragen door een besluiteloosheid om zich op een of andere manier te organiseren. Wanneer het verzet afneemt, zal men er eerder van afgeschrikt worden om van zijn werk weg te blijven.

Werkverzuim wordt door de kapitalisten opgevat als een massa-verschijnsel en extra kosten-factor, als een verschijnsel om te beheersen, niet om uit te roeien, omdat het geen uiting is van bewustte gezamenlijke actie. De vakbonden ondersteunen tegen het werkverzuim in de produktiviteit, wanneer men in feite de afwezigheid met een akkoord over werktijdverkorting vastlegt (en zo het aan de baas overlaat hoe en wanneer hij de arbeiders wil gebruiken), maar ook door de ondersteuning

van beroepsmobiliteit (herscholing), die de mensen afstemt op het kapitalistische arbeidsproces en niet andersom (wat arbeiders-organisatie verder bemoeilijkt). Ook daarvoor wordt werkverzuim kon-traktueel toegestaan. Verder worden er door de overheid veel woorden vuil gemaakt over werkverzuim 'met misbruik van sociale uitkeringen', alsof alleen renteniers recht zouden hebben op een prettig leven.

Bedrijfsleiding en vakbonds-leiding maken zich zorgen, omdat de arbeidsmoraal ondermijnt wordt en zo hun greep op de arbeiders; de overheid, omdat gemeenschapsgeld verspild wordt....

Ook de vakbond aanvaardt ontslagen wegens veelvuldig werkverzuim met de motivering dat het voortdurend ontbreken op het

werk schade doet aan de produktiviteit. Op deze manier krijgt deze "objektieve, economiese" motivering een politieke inhoud omdat de subjektieve, individueel gerechtvaardigde keuze van mensen het, zoals meestal, aflegt tegen het siesteem, de wetten van de staat.

In dit kader kunnen anarchisten, actief in een bedrijfssituatie, zich óók opstellen tegenover een verschijnsel als werkverzuim. Hier is ook sprake van een tegenstelling tussen een individuele en een kollektieve opstelling tegenover de kapitalisten.

Er kan niet één mening overgevoerd worden, het ene moment kan het werkverzuim louter defensief, op andere momenten offensief gebruikt worden. Zaak is in ieder geval het verschijnsel zoveel mogelijk te 'kollektiveren', om er onderlinge afspraken onder de mede-werknemers over te maken en het als ondermijnd middel te gebruiken. Maar daarmee is het laatste er nog niet over gezegd. (naar een artikel in 'Umanità Nova', d.d. 14 nov. 1976)

1. Heeft u wel eens een keer zin gehad om te laat op uw werk te komen, of om te vroeg weg te gaan?

In dat geval heeft u begrepen dat:

a. de werktijd dubbel telt omdat het dubbel verloren tijd is:

- als tijd die men beter zou kunnen besteden aan liefde, aan dromerij, aan plezierige dingen, aan hartstochten; als tijd waarover men vrij kan beschikken.

- als tijd van lichamelijke en geestelijke slijtage.

b. de werktijd het grootste deel van het leven in beslag neemt, omdat het ook de zgn. "vrije" tijd bepaalt, de tijd om te slapen, om zich te verplaatsen, om te eten, om zich te vermaken. Het omvat alles van het alledaagse leven van iedereen en maakt het leven tot een reeks van ogenblikken en plaatsen, die allen dezelfde herhaling gemeen hebben, op dezelfde wijze veraf staan van het werkelijke leven.

c. de afgedwongen arbeidstijd een koopwaar is. Overal waar koopwaar is, is gedwongen arbeid en bijna alle werkzaamheden lijken min of meer op gedwongen arbeid:

wij produceren, consumeren, eten, slapen voor een baas, voor een chef, voor de Staat, voor het siesteem van algeme-

ne koopwaar.

d. meer werken minder leven is.

In feite vecht u al, bewust of niet, voor een maatschappij die iedereen het recht geeft om zelf over zijn tijd en leefruimte te beschikken; om iedere dag van uw leven in te richten, zoals u wilt.

2. Heeft u eens een keer zin gehad om niet meer te werken (zonder andere mensen voor u te laten werken)?

In dat geval heeft u begrepen dat:

a. zelfs als het gedwongen werk alleen maar nuttige producten als kleren, voedsel, technische producten e.d. zou opleveren, het niet minder onderdrukkend en onmenselijk is, want:

- de arbeider raakt evengoed zijn produkt kwijt en wordt aan dezelfde wetten van de run naar winst en macht onderworpen.

- in het warensiesteem dat overal heerst, heeft het gedwongen werk niet als doel

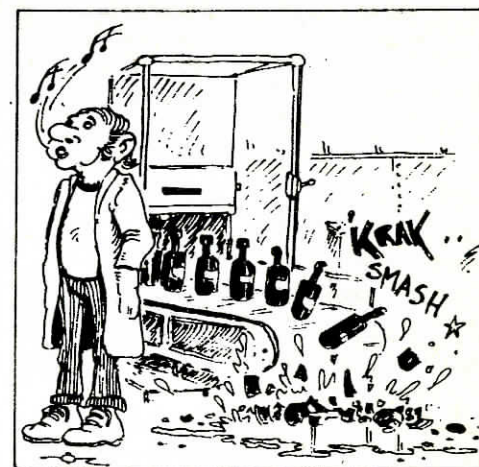
(zoals men wil doen geloven) produktie van goederen, die nuttig en plezierig zijn voor iedereen, het heeft als doel de produktie van koopwaren. Afgezien van het feit of de koopwaren nuttig, nutteloos of schadelijk aangewend kunnen worden, hebben ze geen andere functie dan de winst en de macht van de heersende klasse in stand te houden. In zo'n siesteem werkt iedereen voor niets en merkt dat steeds meer.

c. met de vermeerdering van de koopwaren vergroot de gedwongen arbeid de macht van bazen, burokraten, chefs, en ideologen. Het wordt een voorwerp van afkeer voor de arbeiders. Elke onderbreking van het werk is een manier om tot onszelf te komen en een trotsering van hen die ons dat verhinderen.

d. Het gedwongen werk produceert alleen maar koopwaar. Alle koopwaar is niet te scheiden van de leugen die het voorstelt. Het gedwongen

werk produceert dus leugens, het produceert een wereld van leugenachtige voorstellingen, een omgekeerde wereld, waarin het beeld de plaats inneemt van de werkelijkheid. Het produceert over zichzelf twee belangrijke leugens:

- de eerste is dat arbeid

nuttig en nodig is, en dat het belangrijk is voor iedereen om te werken;

- de tweede leugen is te laten geloven dat de arbeiders niet in staat zijn om zich vrij te maken van de loonarbeid, dat ze niet een radikaal nieuwe maatschappij kunnen opbouwen, gebaseerd op het gezamenlijk en prettig maken van dingen, op het algemene zelfbestuur.

In feite vecht u al, bewust of niet, voor een maatschappij waar het gezamenlijk scheppen volgens ieders wensen in de plaats komt van het gedwongen werk, waar plaats is voor een kosteloze verdeling van levensbehoeften. Het einde van het gedwongen werk betekent

het einde van het siesteem waar de winst, de hiërarchiese macht, de algemene leugen heerst. Het betekent het einde van het spekulatieve warensiesteem en brengt een algemene verandering aan de gang in alle zorgen. Het zoeken naar evenwicht tussen de hartstochten, eindelijk losgekomen en herkend volgt op de run naar geld en macht.

3. Voelt u de laatste tijd dezelfde afkeer en lusteloosheid buiten de werkplaats als in de fabriek?

In dat geval heeft u begrepen dat:

a. de fabriek overal is. Zij is de ochtend, de trein, de auto, het vernielde landschap, de machine, de chefs, het huis de kranten, het gezin, de vakbond, de straat, de boodschappen, de afbeel-

dingen, het loon, de televisie, de taal, de vakantie, de school, het huishouden, de verveling, de gevangenis, het ziekenhuis, de nacht. Zij is de tijd en de ruimte van het dagelijkse overle-

ven. Zij is de gewinning aan steeds herhaalde gebaren, aan verdrongen hartstochten, bij volmacht aan het leven ontnomen, aan beelden voor de werkelijkheid.

b. elke bezigheid, teruggebracht tot overleven, is gedwongen arbeid;

al de gedwongen arbeid maakt produkt en producent tot voorwerp om voort te bestaan als koopwaar.

c. de verwerping van de alom aanwezige fabriek betekent dan ook vooral sabotage en de omkering ervan is vooral verbreid onder de proletariërs, die nog plezier kun-

nen maken, liefde bedrijven, bij elkaar komen, met elkaar praten, drinken, eten, dromen, de revolutie van het dagelijkse leven voorbereiden door geen plezier voorbij te laten gaan, wat niet helemaal vervreemd is.

In feite strijdt u al, bewust of niet, voor een maatschappij waar hartstochten alles zijn, verveling en arbeid niets. Het overleven heeft ons tot nu toe verhinderd om te leven; het gaat er momenteel om de we-

reld op zijn kop te zetten; zijn toevlucht te nemen tot de echte ogenblikken, in de illegaliteit gedwongen en vervalst in het spekulatieve waren-siesteem: de ogenblikken van echt geluk, van onbeperkt plezier, van hartstochtelijkheid.

(Een voorproefje van "De la grève sauvage à l'autogestion généralisée" door Ratgeb, wat eerdaags in vertaling uitgebracht gaat worden.) *

RECHT OP NUTTIGE WERKLOOSHEID

De persoon, Ivan Illich is genoegzaam bekend en behoeft geen verdere introductie. Zijn "ontschooning van de maatschappij" staat bij iedereen wel op de boekenplank. In 1976 verscheen van zijn hand "Naar een nieuwe levensstijl". Zijn in september 1978 door het Wereldvenster uitgebrachte essay "Het recht op nuttige werkloosheid" moet dan ook als een postscriptum beschouwd worden bij "Naar een nieuwe levensstijl". Kortweg handelt het essay over de veranderingen, die zijn opgetreden vanaf 1968. Illich veronderstelt daarbij, dat de niet-techniese, rituele en symboliese krachten in onze post-industrieële maatschappij enorm zijn toegenomen en daarmee is het geloof in wetenschap en techniek afgenomen. In de jaren 60 kon het verzet tegen de technologiese en burokratische systemen afgedaan worden met anti-wetenschappelijke beuzelarij, evenals de kritiek hierop als zijnde romanties. Nu is dat veranderd. Het vertrouwen van de leek in de openbare politiek is zeer gering geworden. Hij laat zich niet meer leiden door de zogenaamde "radikale" vertegenwoordigers in de professionele instellingen, maar probeert in het gehele maatschappelijk aktieterrain, zelfstandig en zonder dirigistische leiding de problemen te analyseren en daarvoor oplossingen aan te geven. Van milieugroepen, zelfhelpgroepen tot buurt- en wijkcomitees, het initiatief blijft in eigen hand. Men verkrijgt door persoonlijke en onafhankelijke inspanning de informatie die men nodig heeft.

Hoewel Illich in een proces van modernisering van de armoede -door verhoging van konsumptietekorten en fiktieve prijsopdrijvingen- signaleert, legt hij zijn aksent toch op de ondermijning van de autonomie, afvlakking van de ervaring en frustraties rondom bevrediging en behoeften. Zowel in de kapitalistische als socialistiese samenlevingen zijn dezelfde ontwikkelingen te bespeuren. Niet het ekonomies principe van de ruilwaarde, maar de gebruikswaarde dient centraal te staan.

Daarmee wordt dan gelijk de pogingen om tot een rechtvaardige verdeling van het ekonomies surplus te komen in de geïndustrialiseerde landen aan de kaak gesteld. Deze pogingen leiden nooit tot een daadwerkelijke rechtvaardige verdeling, omdat het uitgangspunt de ruilwaarde onjuist is. De mens dient weer direkte controle te krijgen over de produktiemiddelen.

De gehele mythevorming rond het onderwijs, gezondheidszorg, urbanisatie, konsumptie etc. worden in toenemende mate bloot gelegd. Opgeheven is zij echter nog niet.

met uitschakeling van het marktmechanisme. Buiten de socio-kraten, bio-kraten, buro-kraten en techno-kraten om, de specialisten van de jaren 70 bij uitstek zal een nieuw ekonomies systeem opgebouwd worden. Binnen dit nieuwe systeem is ruimte voor nuttige werkloosheid, in die zin dat de mens nuttig voor zichzelf en anderen dient te zijn buiten elke dwang of ekonomies principe om. Eerst dan zal werkelijke bevrediging, creativiteit en vrijheid tot maksimale ontplooiing kunnen komen.

Het is jammer, dat Illich "Het recht op nuttige werkloosheid" slechts signaleert en niet verder uitwerkt. De titel wekt verwachtingen, die door de inhoud niet beantwoord worden.

Uitgave: Wereldvenster
Ivan Illich, Het Recht op Nuttige Werkloosheid,
98 pag., prijs f14,50.

Internationaal zelfs echter kwam ons beleid in de aandacht ten aanzien van de succesvolle bestrijding van de werkloosheid!

Door een drastische wijziging van de maatstaven voor kwaliteit en levensduur, ging de produktie met 600% omhoog!

Deze verandering van maatstaven hing samen met het overboord gooien van de ouderwetse waardering voor talent en vakbekwaamheid.

De partijtop zelf heeft wel afdoende bewezen ook zonder deze balast te kunnen functioneren. EN HOE:

NEDERLAND KENT GEEN WERKLOOSHEID MEER!!

UITLEIDING

Het afgelopen half jaar zijn er verschillende artikelen over werkloosheid in D.V.S. verschenen, de meeste van een meer beschouwende aard. De discussie heeft o.a. de volgende tegenstellingen aan het licht gebracht:

• recht op luiheid = recht op nuttige arbeid

• pro-automatisering = anti-automatisering

Hoewel het afleggen van de pro's en contra's t.b.v. automatisering een oude kwestie is, kan het voeren van de discussie in het kader van de werkelijkheid toch nog wel zinvol zijn.

In het begin van deze eeuw werd de algemene werkstaking als revolutionaire daad gepropageerd.

Nu moet werkloosheid als leidend middel op grote schaal gepropageerd worden.

Maar er moet meer gebeuren.

We zullen ons als werklozen, werkweigerders en werkscheu's niet moeten gaan organiseren. Maar ja, hoe, wat, waar en wie???

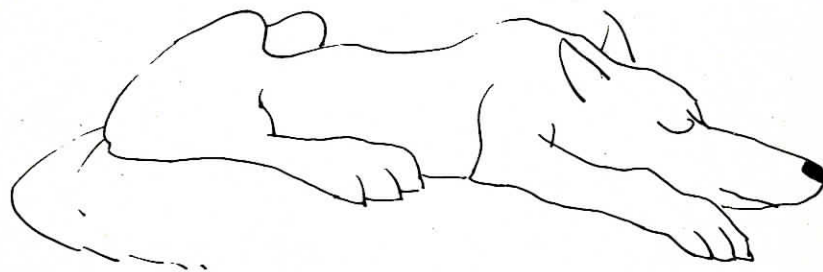
Het woord is aan jullie, die dit leren. Doe je best, werk niet te hard.

overgenomen uit :

DE VRIJE SOCIALIST
anarchisties maandblad
nrs. '77-1; '78-10,11/12;
'79-1,2,3,4

DE SLAPENDE HOND